

III. KONGRES SLOVENSКИH MUZEALCEV 3.-4. 6. 2021

Museums for Diversity and Inclusion
Muzeji za raznolikost in vključenost

Organizator: ICOM Slovenija in Muzej
narodne osvoboditve Maribor |
Soorganizatorja: Skupnost muzejev
Slovenije in Slovensko muzejsko društvo

Muzeji za raznolikost in vključenost

V marcu in aprilu 2020 več kot 94 % muzejev po celem svetu zaprlo svoja vrata. Pandemija virusa COVID 19 je pokazala kako pripravljeni smo na nenapovedane spremembe in kako hitro znamo stopiti skupaj. Pandemija je tudi odstrla vso kreativnost in obenem žalost muzejskega delovanja izven tradicionalnih muzejskih okvirjev, torej zmožnosti opravljanja določenih segmentov dela izven muzeja. Opomnila je tudi na nepravično porazdelitev materialnih resursov po svetu. Medtem ko so v nekaterih evropskih muzejih delo nadaljevali na spletu in odpirali nove spletne aktivnosti, je velik del muzejev po Afriki ostal brez možnosti stika z obiskovalci in internetne povezanosti. Zaradi prepovedi gibanja izven domačih krajev so kustosi ostali odrezani od svojih delovnih mest in dostopa do podatkov o stanju ustanov. Res je, da so bile vse države nepripravljene na pandemijo, a odgovori nanjo so bili dober pokazatelj uspešnih dolgoročnih strategij vlaganja v kulturo in razumevanja sektorja dediščine kot dodano vrednost in dobrino. Izjemnost nove situacije je tičala v dejstvu, da ni bilo dobrih praks, ki bi jim muzeji lahko sledili, saj so se z novimi izzivi spoprijeli skoraj vsi istočasno.

Tudi postopno odpiranje muzejev po maju je pred odločevalce postavilo veliko vprašanj in nobenega odgovora. Kako bodo muzeji poslovali in kako spremljali obiske? Ali bodo muzeji sami kos novim izzivom in kako se bodo nanje pripravili?

Poslanstvo muzejev, da se odzivajo na družbena dogajanja in sokreirajo podobo naše družbe, je bilo v času pandemije še kako poudarjeno. Kljub temu da so čez noč fizično zaprli svoja vrata, so aktivnosti nadaljevali na spletu. Kultura, čeprav virtualno predstavljena, ni bila nikoli tako blizu uporabnikom, skupna zaveza, da se čim širši skupini omogoči dostopnost do muzejskih vsebin, pa nikoli tako prisotna. Vse institucije so uporabnikom po svojih

zmožnostih brezplačno nudile svoje znanje s ciljem (ne)formalnega izobraževanja, bogatenja vedenja o kulturni dediščini in vzpostavljanja platform znanja in kreativnosti. Novo okno v svet so postale spletne strani in aktivnosti, ki so bile dnevno dostopne, muzeje pa omočile večjo raznolikost dela in vključenost uporabnikov. Istočasno je nov način dela pokazal na težave v delovanju znotraj posameznih muzejev, še posebej tam, kjer je bilo delovanje spletnih strani zastarelo ali upravljanje z informacijami skopo. Želja, da bi uporabnikom ponudili več, je bila velikokrat nezmožna realizacije zaradi nedostopnosti materialov in finančnih omejitev. Tisti muzeji, ki so imeli urejen dostop do baz podatkov, so lažje opravljali svoje delo in poslanstvo kot tisti, ki teh tehničnih podpor niso imeli.

Pandemija je na svojstven način aktivirala uporabnike k sooblikovanju muzejskih vsebin in iskanju novih možnosti dela z obiskovalci. Nastajati so začele zbirke umetnikov v izolaciji, pisanje spominov na izolacijo, dokumentiranje življenja v času pandemije in iskanje smisla v nesmislu, ki ga je pandemija izzvala. Uporabniki so postali ustvarjalci vsebin in zbiralci obenem, zlasti v dokumentiranju široke palete tem, ki niso vključevale samo praznine ulic in polnih nakupovalnih košar toaletnega papirja. Fotografije, ki so jih uporabniki pošiljali muzejem, so postali dokumenti časa. Analizirali so dnevno življenje in hitro postali material politične naracije in upora kot podobe protestov, družbenoekonomske problematike, socialne distance, izključevanja in revščine.

Ob tradicionalni vlogi »varuhov preteklosti« so se muzeji uspešno aktivirali, odzvali na družbena dogajanja in javnosti ponudili dostop do znanja v najširšem pomenu besede, ob promociji enakosti, raznolikosti in inkluzivnosti.

Želja, da bi se letos lahko muzealke in muzealci srečali ter predebatirali delo v času izolacije in po njej, se žal ne bo izpolnila. Zaradi poostrenih navodil s strani NIJZ in nezmožnosti zagotavljanja ustreznih velikih prostorov za izvedbo srečanja bo slednje prestavljeno na maj 2021. Te situacije nam je zelo žal, saj smo od trenutka napovedi kongresa do uskladitve celotnega programa delo usmerjali

v kvalitetno organiziranje vseh aktivnosti, odmorov in druženj. Čim širšemu številu prijavljenih govorcev smo želeli omogočiti predstavitev projektov in ponuditi nova znanja, srečevanja in spoznavanja novih kolegov. Večerni program prvega dne kongresa je želel poudariti vrhunske dosežke na področju dela slovenskih muzejev in omogočiti nagrajencem, da se poveselijo skupaj s kolegi iz cele Slovenije. V okviru organizacije celotnega dogodka pa je najtrši oreh predstavljala organizacija gostujočega predavanja, saj zapiranje in odpiranje držav po Evropi ter njihova posledična umestitev na rdečo listo onemogoča dokončno potrditev imena glavnega govorca. Iz predstavljenih razlogov se nam v tem trenutku zdi najbolje, da kongres premaknemo. To ne pomeni odpovedi dogodka, temveč prenos programa v čas, ko bodo omogočeni boljši pogoji za izvedbo in varnost udeležencev.

Dr. Kaja Širok, predsednica ICOM Slovenija

O načrtih in višji sili

Leto 2020 je leto, ki se ga bomo dolgo spominjali, predvsem zato, ker je zaprlo muzeje, odgnalo naše obiskovalce, muzealcem prineslo delo na domu in postavilo naša življenja na glavo. Po vodi so splavali številni načrti, med drugim tudi III. kongres slovenskih muzealcev, ki naj bi septembra potekal v Mariboru. Epidemija covid-19 nas je sicer naučila, da lahko izobraževanja in sestanke izvajamo po spletu, a kongres je namenjen tudi druženju in povezovanju med muzealci, ne le prenosu znanja. Osebni stiki ter osebna izmenjava izkušenj in informacij so prav tako pomembni kot referati. Ob vsem tem pa smo se v zadnjih mesecih že vsi natisili poplave spletne ponudbe in sestankovanj, želimo vam seči v roke in z vami raziskati naše mesto. Odločitev, da kongres predstavimo za pol leta, zato pozdravljamo. V tem času se bomo lahko še bolje pripravili, upamo pa, da bomo do takrat tudi že prebrodili krizo, ki jo je prinesel koronavirus, ter raziskali nove načine komunikacije z javnostjo.

Pred vami so povzetki referatov, ki naj služijo v razmislek in kot priprava na tretji kongres. Do takrat bomo še veliko doživeli in se veliko tudi naučili. Od nas to zahteva nova realnost in sreča v nesreči je, da smo se muzeji sposobni in navajeni prilagajati.

Nobeni načrti niso tako dobri, da ne bi mogli propasti, a v Muzeju narodne osvoboditve Maribor bomo naredili vse, da bo naše srečanje maja 2021 še toliko bolj prijetno, naše mesto pa vas bo sprejelo s široko odprtimi rokami.

Dr. Aleksandra Berberih-Slana, Direktorica Muzeja narodne osvoboditve Maribor

Program

ČETRTEK

3. 6. 2021

12.00 - 13.20

1.A SKUPINA

Moderatorica: Irena Porekar Kacafura

Aleš Vene Depoji vir znanja in zgodb
Jana Šubic Prislan Konservator-restavrator:
poklic za danes in jutri
Andrej Ferletic Sodelovanje med
konservatorjem-restavratorjem in kustosom
– eden izmed temeljev muzejskega dela
Marko Ličina, Irena Ribič Metoda Re-Org v
Muzeju novejših zgodovine Slovenije

1.B SKUPINA

Moderatorica: Aleksandra Berberih Slana

Blaž Vurnik Vprašanja dediščine nasilja in
primer spominskega objekta in razstave na
Sv. Urhu pri Ljubljani
Tina Palačič Neevropske zbirke iz obdobja
neuvršenih – delo in misel kustodinje
Pavle Štrukelj
Marko Jenko Od umetnosti v kontekstu
do konteksta v umetnosti: Jugoslavija v
Moderni galeriji
Valentina Bevc Varl Problematika zbirke
kositrnih figur Otta pl. Gariboldija v
Pokrajinskem muzeju Maribor

9.00 - 9.30

pozdravni nagovori: dr. Aleksandra Berberih
Slana, dr. Flavio Bonin, dr. Kaja Širok

9.30 - 10.30

glavno predavanje: Jette Sandahl
»Epistemologies of Power and Ignorance«
Epistemologije moči in nevednosti *

10.30 - 10.40

odmor

10.40 - 12.00

PRVI, SKUPINSKI SKLOP PREDAVANJ
Moderatorica: Alenka Černelič Krošelj

Aleksandra Berberih Slana Nova strategija
muzeja - Ko lokalna skupnost napiše
strategijo

Mateja Kos Inkluzivne prakse nacionalnih
muzejev v luči sprememb njihove
družbene vloge

Nataša Nemeček Dopolnjena
terminologija kot odziv na spremembe
v delu konservatorjev-restavratorjev za
muzejsko gradivo

Katarina Jurjavčič Fototeka MNZS - poskus
evalvacije fotografskega gradiva in
njegove inventarizacije

*predavanje bo v angleškem jeziku

13.20 - 14.00

odmor

14.00 - 15.35

2.A SKUPINA

Moderatorica: Jana Šubic Prislan

Irena Porekar Kacafura Ukrepi preventivne
konservacije v depojih pokrajinskega
muzeja Maribor
Ana Motnikar Depoji Slovenskega
etnografskega muzeja
**Jedert Vodopivec Tomažič, Lucija
Planinc, Žiga Šmit** Preiskave Puharjeve (?)
fotografije Kranja
Vesna Verbič Perko Urejenost depojev
in/ali njihova pripravljenost na izredne
dogodke

Timotej Lah Problematika »prevoda« in »izgovorjave« filmske dediščine pri prenosu iz analogne v digitalno obliko

PETEK

4. 6. 2021

2.B SKUPINA

Moderatorica: Mojca Jan Zoran

Sanja Jurca Avci Dialog v prostoru
Rajka Bracun Sova Umetnostni muzej kot prostor kritičnega dialoga

Brigita Strnad Poti do odprtega prostora za izmenjavo idej, mnenj, izkušenj v umetnostnem muzeju primer: umetnostna galerija Maribor

Nataša Braunsberger, Živa Rogelj Narodna galerija, demenci prijazna točka. Program predavanj, druženj in likovnih delavnic za osebe z demenco

Gabrijela Kovačič Celjski strop in izzivi, ki ga uvrščajo v kategorijo problematične kulturne dediščine

15.40 - 16.40

DRUGI, SKUPINSKI SKLOP PREDAVANJ

Moderatorica: Natalija Polenec

Kaja Širok Identitete na prepihu. Pripovedovati migracije.

Uroš Dokl Dialogi na prepihu

Katja Hrobat Virloget, Ana Plestenjak, Neža Čebtron Lipovec Miške in druge resničnosti. Razstava kot prostor prepleta različnih doživljanj sveta

17.00

zaključek prvega dne

9.00 - 10.30

okrogla miza

Moderatorica: Kaja Širok

New types of museums. Practices of participatory methods, relevance of museums and visitors Novi tipi muzejev. Prakse participativnih metod, relevantnost muzejev in obiskovalcev *

sodelujejo: Katy Ashton (People's History Museum); Amina Krvavac (Muzej ratnog djetinstva), Salma Jreige (Multaka project), Leontine Meijer- van Mensch (Grassi Museum Leipzig, TBC)

10.40 - 12.00

1.A SKUPINA

Moderatorica: Urška Purg

Nataša Robežnik Projekt: Dan spomina na žrtve holokavsta v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije

Branko Šuštar Mednarodno povezovanje muzejev izobraževanja kot oblika vključevanja raznolikosti

Sebastjan Weber Pop kultura in rock dediščina v Muzeju novejšje zgodovine Celje
Urška Stankovič Elesini Sodobni pristopi in tehnologije pri iskanju postiljonovega poštnega roga

*okrogla miza bo v angleškem jeziku

12.00 - 13.20

1.B SKUPINA

Moderatorica: Tina Palač

Estera Cerar Prilagoditve slovenskih muzejev - obiskovalcem z okvaro vida
David Kožuh Slepí in slabovidni v muzeju: planirane rešitve in prilagojena vodstva
Jerneja Jelovčan Koselj *Začetek: najprej 5-krat v muzej ... Prilagojena vodenja in delavnice za varovance Borove hiše*
Adela Železnik Migranti - nove publike ali konstituenti?

2.A SKUPINA

Moderatorica: Bojana Rogelj Škafar

Martin Šolar 30 let Kobarškega muzeja in vloga muzeja v turistični ponudbi Posočja
Karla Oder Zgodbe jeklarske tradicije skozi dediščino
Irena Lačen Benedičič Jeseničani, od kod in kam?
Alenka Černelič Krošelj Mreža ICOM SEE in njen pomen

2.B SKUPINA

Moderator: Flavio Bonin

Mihael Čepeljnik Komuniciranje scenografske zbirke SLOGI – Gledališkega muzeja – primer razstavnega projekta Prostor v prostoru
Marko Mugerli Stara Sava, zbirališče različnih skupin in posameznikov
Urška Purg Preprostost je včasih najboljša pot: Primeri vzpostavljanja prostora dialoga v muzeju preko evropskih projektov
Tatjana Štefanič Kulturna dediščina v muzejih – med hvalo in pozabo? Zakaj je pomembno raziskovanje muzealij in zakaj so nujni kreativni in multidisciplinarni pristopi v podajanju muzejskih vsebin javnosti. Primeri dobrih praks oddelka za kulturno zgodovino PMPO.

13.20- 14.00

odmor

14.00 - 15.20

3.A SKUPINA

Moderator: Blaž Vurnik

Natasa Strlič »Od jutranje halje do tulca maneverskega naboja«. Zgodba o zadnjih mesecih življenja jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita skozi muzejsko gradivo
Marjetka Balkovec Debevec »Pedagoški kader mora biti ideološko zgrajen!« Ideologija v šolstvu - obravnava teme v Slovenskem šolskem muzeju
Irena Uršič O Slovencih v italijanski vojski pod fašizmom v zbirkah Muzeja novejše zgodovine Slovenije
Tadej Koren Pot miru od Alp do Jadrana, dediščina zgodovine in narave

3.B SKUPINA

Moderatorica: Estera Cerar

Janja Železnikar Muzej – Igralnica? Igrišče?
Jana Puhar Arheologija, vključena v šolski vsakdan. Razstava o poznobronastodobni naselbini, odkriti na območju šolskih objektov v Dobovi.
Tina Poljšak Razstava (KRAS)na učilnica, razstava samo za otroke
Boštjan Kolar Programi ob projektu Znanje in veščine iz depoja

15.30 - 17.30

okrogla miza

Moderatorica: Jana Babšek

PRIHODNOST MUZEJEV: OKREVANJE IN NOVI IZZIVI

zaključna razprava

**»PEDAGOŠKI KADER MORA BITI
IDEOLOŠKO ZGRAJEN!«
IDEOLOGIJA V ŠOLSTVU – OBRAVNAVA
TEME V SLOVENSKEM ŠOLSKEM MUZEJU**

Ključne besede: konec druge svetovne vojne | šolstvo | Slovenija

V zgodovini šolstva se zrcalijo družbena dogajanja. Šola je primerno polje (tudi) za ideološko vzgojo. Hiter pogled v enega od primerov ideološke vzgoje v šolstvu ponujajo učbeniki: ob menjavi družbenih sistemov in vladarjev se npr. v učenikih praktično čez noč prelepi (nato zamenja) slika cesarja s kraljevo, kraljeva s sliko predsednika države ... V prispevku se sprašujemo, kako so družbeni premiki po koncu druge svetovne vojne vplivali na šolstvo na Slovenskem. Povojne razmere v šolstvu so bile težke: številne šolske stavbe so bile požgane, poškodovane, učni pripomočki so bili borni, težko je bilo priti do osnovnih šolskih potrebščin. Primanjkovalo je učiteljev in učiteljic, stopnja njihove izobrazbe je bila različna. Učenci so bili zaznamovani s težkimi izkušnjami iz vojnega časa. Nova družbena stvarnost je postavila jasne naloge v šolstvu: vzgoja mladega človeka mora biti prežeta s socialistično ideologijo, poučeval naj bi le ideološko zgrajen pedagoški kader. K temu cilju so bili naravnani različni ukrepi. Treba je bilo obračunati s starim šolskim sistemom, učnimi načrti, ideologijo. Učitelj je predstavljal enega od pomembnih nosilcev konkretnega družbenopolitičnega sistema. Z namenom spodbujanja premislekov in razprav o pomembnih temah iz preteklosti smo v Slovenskem šolskem muzeju javnosti ponudili tudi tovrstne kočljive zgodbe in jih odprli. Tej problematiki smo namenili razstavo Učitelj v novi družbeni stvarnosti med 1945 in 1963, ob njej pripravili okroglo mizo in druge spremljevalne prireditve, zbirali življenjske zgodbe učiteljev in izdali zbornik znanstvenih in strokovnih člankov. Prispevek predstavlja izzive, dileme, izkušnje in rezultate na podlagi proučevanja in interpretacije obravnavane teme.

STRATEGIJA MUZEJA KOT IZZIV LOKALNE SKUPNOSTI

Ključne besede: muzeji | strategija | lokalna skupnost

Priprava petletne strategije je za vsak muzej velik izziv, saj je od tega odvisno delo in uspešnost ustanove. Muzeji se pisanja strategije lotevajo na različne načine. Ponekod jo napišejo direktorji, ponekod so vključeni delavci, v Muzeju narodne osvoboditve Maribor pa smo se odločili, da bomo v oblikovanje strategije vključili delavce, obiskovalce, zunanje sodelavce, uporabnike in tiste, ki muzeja ne obiskujejo. Priprave na vodenje projekta so zahtevale veliko proučevanja teorije. Na srečo je bilo podobnih primerov v tujini že veliko, priročniki pa so dostopni na spletu. Poseben izziv je predstavljala epidemija COVID-19, saj smo morali sodelovanje preseliti na splet, sam postopek pa je seveda zahteval več časa. Sodelovanje z različnimi profili je bilo nadvse plodno, saj so člani delovnih skupin prihajali iz različnih delovnih okolij in s seboj prinesli različna znanja in izkušnje. Vse to so vključili v svoje delo in muzeju med drugim omogočili tudi pristop strokovnim znanjem, ki bi jih zaposleni v muzeju težko zaobjeli sami. V nastajanju tega pomembnega dokumenta pa smo se soočili s številnimi izzivi, ki bodo predstavljeni, prav tako kot smernice za pripravo strategije v sodelovanju z lokalno skupnostjo, faze priprave in sodelovanje, pasti in prednosti takšnega načina dela. Predstavljeni bodo tudi sodelujoči in kriteriji za izbiro le-teh.

Iskanje prihodnosti muzeja v sodelovanju z lokalno skupnostjo zagotovo predstavlja težjo in daljšo pot, vendar pa le ta pot lahko pripelje do uspešne dolgoročne strategije. Ni namreč dovolj, da so s strategijo zadovoljni financerji in zaposleni v muzeju, dolgoročno je najbolj pomembno, kako se v strategiji muzeja vidijo njegovi obiskovalci in uporabniki storitev.

PROBLEMATIKA ZBIRKE KOSITRNIH FIGUR OTTA PL. GARIBOLDIJA V POKRAJINSKEM MUZEJU MARIBOR

Ključne besede: kositrne figure | muzejske zbirke | Pokrajinski muzej Maribor

Kako ravnati z muzejskimi predmeti, o katerih nimamo informacij, ki niso inventarizirani, njihov prevzem v muzej pa ni povsem pojasnjen? To vprašanje smo si zastavili v Pokrajinskem muzeju Maribor, preden smo se lotili obdelave neinventarizirane zbirke kositrnih figur, ki šteje več kot 40.000 predmetov in je v muzej prišla po letu 1945. S končnim ciljem, da zbirko predstavimo obiskovalcem muzeja in javnosti, smo obdelali razpoložljivo strokovno literaturo, zbrali ustno izročilo med sodelavci muzeja, obdelali arhivski fond družine Gariboldi v Pokrajinskem arhivu Maribor ter se posvetili sortiranju in evidentiranju figur. In kako naj dela kustos? Naj bo »specialec« ali »univerzalec«? Ker je v našem primeru šlo za zelo specifično gradivo, smo k sodelovanju pritegnili strokovnjake iz tujine. Z njihovo pomočjo smo opredelili tehnologijo izdelave, delavnice, čas nastanka ... ter zbirko umestili v evropski prostor. Če so bila za ta del obdelave potrebna specialna znanja, pa sta bila za opredelitev nastanka zbirke in njenega prehoda v muzej potrebna širši pogled na zgodovinsko dogajanje v mestu in na preteklost muzeja. Ob koncu se nismo mogli izogniti vprašanju, kako ravnati v odnosu do zbirateljevih potomcev, ki smo jih izslediti v Avstriji. Odločili smo se, da z njimi vzpostavimo stik. Tako smo za vselej odložili breme nejasne pridobitve muzejskega gradiva ter javnost in potomce seznanili z njenim obstojem. Širši, univerzalni pogled kustosov in podpora vodstva pri oblikovanju strategije obdelave problematičnega muzejskega gradiva sta bila nujna, da omenjene zbirke danes ne obravnavamo več kot »problematično kulturno dediščino«.

**UMETNOSTNI MUZEJ KOT PROSTOR
KRITIČNEGA DIALOGA**

Ključne besede: umetnostni muzej | interpretacija | kritični dialog

Muzeji so družbene in politične institucije. Vendar kot pravi Verena Vidrih Perko, muzeji niso odgovorni samo trenutni politični oziroma družbeni javnosti, ampak tudi pretekli. Pri tej odgovornosti je po njenem mnenju ključna interpretacija. V prispevku se osredotočam na umetnostne muzeje in interpretacijo umetnosti. Ta ni nekaj nedolžnega, temveč je pomembno politično dejanje, ki presega zgolj razlaganje in opisovanje v muzejih razstavljenih umetnin. V svojih različnih oblikah (institucionalni, arhitekturni, avdiovizualni, tekstualni itd.) pomeni način identificiranja umetnosti ter produkciranja in reproduciranja diskurzov o umetnosti: Kaj je umetnost in kaj ni? Zakaj? Čemu je umetnost namenjena in zakaj je umetnost dobra? Katera umetnost je dobra, zakaj in kdo tako pravi? Kako se lahko umetnost deli v tipe, medije in žanre? Kako naj človek uporabi umetnost in kakšna naj bo ta izkušnja oziroma te izkušnje? Kako naj oblikujemo svoje védenje o umetnosti? Christopher Whitehead pravi, da so to politična vprašanja, povezana s filozofskimi, psihološkimi in sociološkimi vprašanji, ki zadevajo naravo naših odnosov s svetom, naše subjektivitete, naravo afekta in konstrukcijo védenja. Nova ICOM-ova definicija muzej opredeljuje kot prostor kritičnega dialoga. Na izbranih slovenskih primerih bom z analizo postopkov diferenciacije, naracije in evalvacije opredelila vlogo interpretacije pri tem.

**NARODNA GALERIJA, DEMENCI PRIJAZNA
TOČKA: PREDAVANJA, DRUŽENJA IN LIKOVNE
DELAVNICE ZA OSEBE Z DEMENCO**

Ključne besede: demenca | likovno izražanje | inkluzija

Muzejskim institucijam prilagajanje prostora in dejavnosti ranljivim skupinam že dolgo ni več tuje. Krog skupin in oseb, ki potrebujejo več naše pozornosti in različne specialnopedagoške pristope, pa se z vsakim letom širi, in danes enega največjih zdravstvenih, socialnih in finančnih problemov sodobne družbe predstavlja demenca. Kaj lahko storimo muzeji v smislu približevanja osebam z demenco in lajšanja obremenitev njihovim svojcem in oskrbovalcem? V Narodni galeriji letos v sodelovanju z Združenjem Spominčica – Alzheimer Slovenija začnemo s posebnim programom s poudarkom na osebam z demenco prilagojenih ustvarjalnih dejavnostih, ki dokazano ugodno vplivajo na bolnike, saj umetniško izražanje aktivira drugo področje možganov od tistega, ki ga uporabljamo za jezik oz. za govor. Likovno udejstvovanje omogoča pomiritev in blaži nakopičena negativna čustva, pripomore k lažjemu doživljanju in izražanju občutij in tako prispeva k zmanjšanju tesnobe in razpoloženja, vzbudi občutek zadovoljstva in krepi samozavest. Prilagojene aktivnosti, dostopne tudi v zavetju domačega okolja, obenem spodbujajo domišljijo in intuitivno zaznavo in prispevajo k urjenju spomina in orientacijskih sposobnosti. S strokovnimi predavanji za svojce, oskrbovalce in splošno javnost na drugi strani vzpostavljamo platformo za izmenjavo koristnih informacij in izkušenj, z ozaveščanjem o tem problemu in vključitvijo ciljno usmerjenih dejavnosti v programski izbor pa zmanjšujemo socialno izključenost, ki so ji pogosto podvrženi tako bolniki kot njihovi svojci, širimo védenje in nova dognanja ter spodbujamo dialog in hkrati postajamo prostor zanj. Na ta način skupaj prispevamo k demenci prijazni družbi.

MIHAEL ČEPELJNIK | kustos | Slovenski gledališki inštitut – Gledališki muzej | Oddelek za promocijo in mednarodno sodelovanje | mihael.cepeljnik@slogi.si

**KOMUNICIRANJE SCENOGRFSKE ZBIRKE
SLOGI – GLEDALIŠKEGA MUZEJA –
PRIMER RAZSTAVNEGA PROJEKTA
PROSTOR V PROSTORU**

Ključne besede: scenografija | muzejska zbirka | komuniciranje

Razstavo Prostor v prostoru: Scenografija na Slovenskem do leta 1991, osredni del projekta Prostor v prostoru, je pripravil Slovenski gledališki inštitut v sodelovanju z Narodno galerijo v letu 2019. Komuniciranje razstave smo vpeli v širši projekt Prostor v prostoru, ki je presejal čas in prostor razstave.

V pričujočem prispevku projekt Prostor v prostoru povezujemo z zastavljenim izzivom: kako javnosti celostno in trajnostno predstaviti ter komunicirati svojo bogato muzejsko zbirko manj znane in razstavno manj uveljavljene tematike. Predstavili bomo pristope in metode komuniciranja vsebine, projekta in razstave javnosti, kot tudi presejanje omejitev lastnega prostora muzeja, pomen medinstitucionalnih sinergij ter iskanje alternativnih, muzeju finančno in kadrovsko dosegljivih načinov komuniciranja. Komuniciranje projekta smo povezovali z drugimi projekti muzeja, obstoječimi in novimi partnerstvi.

Cilj projekta je bil predstaviti širši javnosti scenografijo in scenografsko zbirko muzeja kot gledališko in kot likovno dediščino, zato smo se pri razstavi tudi povezali z Narodno galerijo. Izhodišče projekta je bilo, da slovenska scenografija dotlej še ni bila celostno obdelana. V okviru enotne podobe smo s projektom pričeli v letu 2018 z izidom obsežne monografije. Komuniciranje vsebine smo prenesli s knjige na razstavo ter na vse z njo povezane in namensko vključene spremljajoče dejavnosti. Poleg izobraževalnih programov, predavanj in različnih vodstev na razstavi smo pripravili in komunicirali tudi dodatni, z razstavo povezani razstavi na drugih lokacijah, ustvarili ciljne kampanije na družbenih omrežjih, ciljno komunicirali skozi KUV projekt Gleda(l)išče, komunikacijo projekta vpeli tudi v najširše dostopno vseslovensko akcijo ... stalno nadaljevanje pa je razstava v letu 2020 dobila z e-razstavo.

DR. ESTERA CERAR | muzejska svetnica | Tehniški muzej Slovenije / Muzej pošte in telekomunikacij | estera.cerar@tms.si | **AJDA KOZJEK** | višja kustodinja | Tehniški muzej Slovenije / Muzej pošte in telekomunikacij | ajda.kozjek@tms.si | **DOC. DR. AKSINJA KERMAUNER** | Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem | Oddelek za edukacijske vede | aksinja.kermauner@gmail.com | **PROF. DR. URŠKA STANKOVIĆ ELESINI** | Univerza v Ljubljani | Naravoslovnotehniška fakulteta, Ljubljana | urska.stankovic@ntf.uni-lj.si

**PRILAGODITVE SLOVENSКИH MUZEJEV
OBISKOVALCEM Z OKVARO VIDA**

Ključne besede: muzej | prilagoditve | osebe z okvaro vida

V lanskem letu je izšla monografija z naslovom Prilagoditev muzejskih poti slepim in slabovidnim: študija procesov, tehnologij in materialov v razvoju prilagoditve. Del monografije je posvečen obsežni raziskavi o prilagoditvah, ki jih slovenski muzeji ponujajo obiskovalcem z okvaro vida. Nekatere informacije smo pridobili v zapisanih virih (knjige, brošure, novice ipd.) in s komunikacijo z muzejskim osebjem (tu gre predvsem za začasno pripravljene prilagoditve, ki niso več na voljo), druge smo pridobili na terenu – pri obisku slovenskih muzejev. Žal je bilo časa, da bi lahko obiskali vse muzeje, premalo. Izbirali smo med tistimi, ki oglašujejo prilagoditve osebam z okvaro vida na svojih spletnih straneh, ali tistimi, ki so prilagoditve izdelali v sklopu projektov, stalnih postavitvev razstav ipd., pri čemer naj bi bile te prilagoditve še vedno na razpolago.

Rezultati raziskave so pokazali, da je (bilo) v slovenskih muzejih narejenih veliko prilagoditev, med njimi največ le začasnih, za namene občasnih razstav, muzejskih dogodkov in projektov. V nekaterih muzejih so prilagodili nekaj predmetov, ki jih postavijo na ogled le ob obisku skupine oseb z okvaro vida. Precej manj pa je takšnih prilagoditev, ki so v muzejih na razpolago ves čas, ne glede na to, ali obiskovalec z okvaro vida obišče muzej napovedano ali nenapovedano. Med prilagoditvami, ki so jih deležni ti obiskovalci, so najpogosteje replike muzejskih predmetov z napisi in opisi v brajici, v nekaterih muzejih imajo izdelane posebne kataloge, kjer so natisnjene poenostavljene slike predmetov (pa tudi umetniških slik) z opisi v brajici in povečani pisavi, pogosto pa smo naleteli tudi na zvočne opise, ki pa žal niso bili prilagojeni omenjenim obiskovalcem.

**REGIONALNA ALIANSI ICOM SEE
(JV EVROPA) – DESETLETJE IN POL
POVEZOVANJA TER VLOGA ICOM
SLOVENIJA PRI »GRADNJI« MREŽE**

Ključne besede: regionalno povezovanje | muzeji JV Evrope | izboljšanje razmer

Regionalna aliansa ICOM SEE je bila ustanovljena leta 2005 na pobudo ICOM Srbija in ICOM Črna gora. Osnovni cilj je mreženje območja tako z nacionalnimi odbori kot z drugimi odbori ICOM z željo, da z novimi strategijami skupaj skrbimo za revitalizacijo dediščine v regiji ter skrbimo za izboljšanje razmer v muzejih. V raznolikih projektih se prepletajo potrebe in želje muzejskih profesionalcev iz 11 držav: Albanije, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Črne gore, Grčije, Hrvaške, Moldavije, Romunije, Severne Makedonije, Slovenije in Srbije. S seznama je razvidno, da smo v večini držav, izšle iz nekdanje Jugoslavije, kar daje zanimiva izhodišča in predstavlja tudi izziv.

ICOM Slovenija je po začetnih letih, ko so slovenski strokovnjaki sodelovali pri posameznih projektih, postala članica z različnimi iniciativami in aktivno vključenostjo v delovanje. Konec leta 2019 je predsedovanje tako pripadlo ICOM Slovenija, v imenu katerega je bila za predsednico izvoljena Alenka Černelič Krošelj, in sicer za mandat 2019—2022.

Pomen alianse se izkazuje tudi znotraj ICOM-a, kjer so alianse posebna skupina in so ustanovljene od »spodaj navzgor«. Njihova uveljavitev pa je odvisna od aktivnega delovanja, katerega ICOM ocenjuje skozi poročila in posledično z dodeljevanjem sredstev. Od leta 2017 ICOM SEE izdaja tudi Newsletter v spletni in tiskani verziji (<http://icom-see.mini.icom.museum/>).

Prispevek predstavlja nekaj osrednjih projektov ICOM SEE (RE-ORG, izobraževanja, Muzeji in migracije), delo v času COVID-19, sorodnosti in raznolikosti, ki se zrcalijo skozi pomembna vprašanja v regiji za razvoj (obstoje) muzejev in muzealstva.

DIALOGI NA PREPIHU

Ključne besede: muzejski viri | ksenofobija | muzejska pedagogika

Zdi se, da se v Evropi in Sloveniji v zadnjem času logika miru in sobivanja umika logiki nadčloveka in ksenofobije. Zaradi povečanega števila beguncev in migrantov kot posledica izseljevanja iz prizadetih in ranljivih območij se številni prebivalci soočajo s svojimi strahovi, nepoznavanjem in posledičnimi stereotipnimi sodbami ter dejanskimi predsodki zoper omenjene. Verska nestrpnost, občasi sovražni govor in ksenofobni nacionalizem se vse pogosteje ne omejujeta več zgolj in samo na posameznike, temveč sta postala celo del javnega političnega diskurza, kjer skušajo politične »elite« sooblikovati javno mnenje v prid pravega »našega« in v škodo »drugega« človeka. V takšnih okoliščinah so v posameznih družbenih krogih ponovno zaživel občutki o nadčloveku, ki spominjajo na že znani deja vu, predvojne Evrope, ki jo je logika ekstremizmov pripeljala na prag II. Svetovne vojne in kasnejše izgube človeškega dostojanstva. Prispevek obravnava delo z viri s katerimi skušamo v muzeju aktualizirati tiste prakse, ki so se v preteklosti za človeka izkazale za škodljive in nevarne. Na delavnicah programa se ob uporabi zgodovinskih virov in muzejskih predmetov, ob orisu preteklih dogodkov, posvečamo predvsem razmisleku in aktualizaciji podobnih družbenih izzivov danes, ki rušijo pojem dialoga, strpnosti in kvalitetnega sobivanja. Cilj vsebin, ki jih namenjamo osnovnošolcem, srednješolcem in študentom je vzgoja mladih v prepoznavanju nenasilja kot najvišje vrednote in sredstva za ohranjanje dostojanstva in miru. V prispevku bomo predstavili kako se tovrstnih izzivov lotevamo ob podpori izpovednih zgodovinskih virov in muzealij – večnih sopotnikov dediščine in humanistične (za)vesti.

SODELOVANJE MED KONSERVATORJEM- RESTAVRATORJEM IN KUSTOSOM – EDEN IZMED TEMELJEV MUZEJSKEGA DELA

Ključne besede: konservator-restavrator | muzej | kustos

V muzejih se dnevno srečujemo z interakcijo med zaposlenimi. Še posebej je ta močno prisotna med kustosi posameznih oddelkov in konservatorji-restavratorji. Mnoge projekte bi brez vzajemnega sodelovanja težko (kakovostno) izpeljali, nekatere med njimi pa bi bilo pravzaprav nemogoče. Pri konserviranju in restavriranju predmetov konservatorji-restavratorji sodelujemo s kustosi pri dopolnitvah, retušah, rekonstrukcijah, kopijah predmetov itd. Kustosi nas na primer opozarjajo na slogovne značilnosti in historični kontekst predmetov, okoliščine in okolja, v katerih so se nahajali predmeti, na kaj naj bomo ob konserviranju pozorni, na pričakovane rezultate konservacije. Po drugi strani smo z nasveti konservatorji-restavratorji kustosom v pomoč pri preventivni konservaciji, (mikro)klimatskih pogojih hranjenja in razstavljanja predmetov, rokovanju s predmeti, njihovi pravilni zaščiti pri prenosu in prevozu, prepoznavanju materialov ter morebitnih analizah in podobno. S sodelovanjem obojih se tako iščejo rešitve na videz nerešljivih vprašanj, urejajo se depoji, nastajajo in podirajo se razstave. Nepredstavljivo je, da ob pospravljanju razstav, na katerih so razstavljeni krhki in občutljivi predmeti, teh pred shranjevanjem v depoje ne pregleda za to usposobljeni konservator-restavrator. Ta naj bi predmete pregledal tudi, preden se razstavljajo ali fotografirajo za katalog. Ali se to v praksi dogaja? S sodelovanjem in komuniciranjem se krepi interdisciplinarnost, pretakajo se znanja, ki jih lahko nato oboji individualno uporabljamo pri svojem delu.

MITSKE IN DRUGE RESNIČNOSTI. RAZSTAVA KOT PROSTOR PREPLETA RAZLIČNIH DOŽIVLJANJ SVETA

Ključne besede: mitski park | interpretacijski center | Rodik

Vprašanje t.i. »avtoriziranega dediščinskega diskurza« je v zadnjih dveh desetletjih sprožilo niz premislekov o pomenu ter načinih varovanja in interpretiranja dediščine. Posebno poglavje v tem oziru predstavlja nesnovna dediščina mitskega izročila, ki posebej v slovenskem prostoru s pojavom t.i. »starovercev« predstavlja izziv za predstavljanje tega vedenja širši javnosti. Različni pogledi in razlage te dediščine postavljajo predvsem etnološko in arheološko stroko pred potrebo po soočenju različnih pogledov. Poskus tovrstnega soočenja predstavlja interpretacijski center, ki je del Mitskega parka Rodik, zasnovanega v okviru projekta Mitski park Interreg Slovenija-Hrvaška. Namen razstave v interpretacijskem centru je sočasno predstaviti različna doživljanja sveta oziroma resničnostne programe. Postavitev sledi Einsteinovi misli, da so religija, znanost in umetnost le različni vidiki iste resničnosti. Na razstavi znanost ni postavljena na pedestal, kot je običajno v Zahodnem svetu, temveč je umeščena na isto raven kot druge resničnosti, umetnost ter mitsko izročilo, ki je v ospredju. Skozi razstavo spremljamo znanstvene, psevdoznanstvene in mitske interpretacije rodiškega sveta. S svojo umetniško vizijo jih nadgrajuje Marko Pogačnik. V znanosti vlada avtoritativnost enega samega pogleda kot edinega glasnika resnice, torej znanstvene resnice, s tem pa se izključuje dialog z drugimi resničnostmi in doživljanji sveta. To srečevanje se zato umika v prostor razstave in tako na robu znanosti odpira nove pristope k starim vprašanjem. Razstava je del širšega čezmejnega Mitskega parka, ki nastaja v okviru Interreg projekta Slovenija-Hrvaška in povezovanja s hrvaškim mitskim parkom v Mošćenički Dragi. Vzpostavljene so tudi tematske poti po mitski krajini, na katerih je mitsko izročilo predstavljeno s pomočjo pripovednega izročila na GSM aplikaciji, kamnitih skulptur in iger, prilagojenih različnim skupinam.

**ZAČETEK: NAJPREJ 5-KRAT V MUZEJ ...
PRILAGOJENA VODENJA IN DELAVNICE ZA
VAROVANCE BOROVE HIŠE**

Ključne besede: dostopnost | prilagojen program | osebe z motnjami v duševnem razvoju

Raznolikost na vsakem vogalu je tista, ki dela naš svet poseben, a hkrati tudi barvit in zanimiv. Po drugi strani lahko deluje razdiralno ali ločevalno in omejujoče. Muzeji stopamo v sodobni svet z željo, da bi preseгли omejevanje, s trudom po dostopnosti naših vsebin za vsakega posameznika, upoštevajoč njegove želje, potrebe, zahteve ... V literaturi najdemo nemalo teoretičnih pristopov in primerov dobrih praks za predstavljanje naše kulturne dediščine vsem ciljnim skupinam, vendar vsaka izvedba piše svojo zgodbo in je izkušnja za nadaljnjo nadgradnjo ali izboljševanje. Prav poseben izziv je izvajanje programov za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Kakšen pristop ubrati, katere vsebine jim prikazati in kako? V Muzejih radovljiške občine smo tako v letu 2019 izvedli poseben projekt, poimenovan Mala muzejska šola, s katerim smo želeli z delovanjem in vsebino naših muzejskih enot seznaniti prej omenjeno skupino obiskovalcev. K sodelovanju smo povabili varovance CUDV Matevža Langusa, ki živijo v samostojni stanovanjski bivalni enoti Borova hiša – vabilu se je z veseljem odzvalo devet varovancev, ki so s svojimi varuhi k nam prišli na štiri obiske, za izvedbo zadnje delavnice pa smo bili povabljeni na njihov dom.

Prispevek prinaša oris zasnove predstavljanja dediščine in delovanja muzejev ter galerij, priprave prilagojenih vodenj in delavnic ter usklajevanje z varuhi varovancev. Predstavljeni bodo celoten program in izkušnje, pridobljene z delom s skupino odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju, naše ugotovitve in določena priporočila za nadaljnje delo oz. nadgradnjo projekta, ki smo ga nameravali izvajati tudi v letu 2020.

**OD UMETNOSTI V KONTEKSTU
DO KONTEKSTA V UMETNOSTI:
JUGOSLAVIJA V MODERNI GALERIJ**

Ključne besede: kontekst | umetnost | Jugoslavija

Kako razstavno misliti vprašanje, ki je aktualno že dolgo časa, in sicer vprašanje kontekstualiziranja oziroma razmerja umetnosti in konteksta, a ne da bi pri tem zapadli v pasti historicizma ali tudi umetnosti kot zgolj (ilustrativnega) zrcala nekega časa in prostora, kajpak tudi družbe, ki je vendarle ne smemo dojeti kot »organsko« celoto, temveč kot polje antagonizmov? Kako potemtakem misliti obratno smer: razkrivajoči, celo simptomatski vpis konteksta v umetnost, v njene morda celo najbolj formalne, nenarativne danosti? A tudi umetnost kot simptom nekega časa, prostora ali družbe v umetnosti 20. stoletja ne bo zadosti. Prispevek bo to problematiko skušal pojasniti na primeru dveh razstav umetnosti med obema vojnama: italijanske umetnosti v času fašizma v Fundaciji Prada, Milano (2017), ki je zajela čas med 1918 in 1943, in jugoslovanske umetnosti v času Kraljevine Jugoslavije v okviru razstave Na robu, ki je bila v Moderni galeriji na ogled leta 2019, zajela pa je čas od uvedbe kraljeve diktature naprej (1929–1941). Glede na to, da je čas po letu 1948 v socialistični Jugoslaviji pomenil tudi »odkrivanje« medvojne umetnosti, celo začetkov moderne umetnosti (impresionizem), s tem pa zagon abstraktne umetnosti, bo nekaj besed namenjeno še bodočemu razstavnemu projektu Moderne galerije, ki se bo osredotočil na abstrakcijo petdesetih let (1948–1963).

UREJENOST DEPOJEV IN/ALI NJIHOVA PRIPRAVLJENOST NA IZREDNE DOGODKE

Ključne besede: depoji | naravne nesreče | reševanje predmetov

Med muzejskimi prostori depoji predstavljajo poseben izziv, pa naj si bo to zaradi površine, njihove lokacije, klimatskih posebnosti, prenatrpanosti, dostopnosti različnim strokovnim delavcem in podobno. V Pokrajinskem muzeju Kočevje smo poleg naštetega posebno pozornost usmerili še na varovanje muzejskih predmetov v primeru naravnih nesreč, ki predstavljajo veliko tveganje za ohranjanje kulturne dediščine. V okviru projekta ProteCHt2save smo v letih 2019 in 2020 izvedli evakuacijski vaji, ki sta bili usmerjeni v hitro reševanje predmetov iz depojskih prostorov na podstrešju v primeru vdora vode zaradi poškodbe strehe kot posledice neurja s točo oziroma vetra. Ob tem smo načrtno iz depoja prenesli predmete, jih ob tem pregledali, zaščitili pred škodljivci ter ob njihovi vrnitvi v depo zanje po potrebi določili ustreznejšo lokacijo. Na drugi vaji smo reševali tudi predmete z razstav.

Ob tem so se pojavila številna vprašanja: Ali so naši depoji ustrezno urejeni? Kdo bo reševal predmete? Kakšne ovire pri reševanju lahko že vnaprej predvidimo in se jim izognemo. Za kakšno opremo lahko z majhnimi stroški poskrbimo sami? Kaj je tudi pomembno pri postavitvi razstav, da so predmeti varnejši v primeru naravnih nesreč? Kako izbrati, kaj reševati? Kako se lahko še bolje povežemo z vsemi, ki nam bodo pri reševanju pomagali?

Ker je šlo za vaji, smo več pozornosti namenili ustreznemu roko- vanju s predmeti in manj časovni komponenti. Rezultati in izkušnje teh vaj ter ocena tveganja in akcijski načrt, ki je pri tem nastajal, nam bodo služili kot opora pri boljši organizaciji in opremljenosti depojskih prostorov, večjemu sodelovanju med sodelavci, pa tudi z ostalimi, ki bodo ob morebitnem takšnem dogodku udeleženi.

DIALOG V PROSTORU

Ključne besede: Soočanje | postavitve | zgodba

Kadar razstavna tema med sabo sooča različne vsebine, morata na to odgovoriti tudi vizualna podoba razstave in njena prostorska ureditev. Razstava je namreč pripovedovanje zgodbe v prostoru in, kadar vsebina tako narekuje, tudi dialog. Na primeru dveh nedavno ustvarjenih razstav želim pokazati, kako tak dialog v prostoru izgleda.

Razstava o metalurgiji v NMS je bila že od začetka zasnovana kot sodelovanje dveh ustanov, NTF in NMS, ki sta vsaka s svoje strani osvetlili to pomembno panogo za razvoj naše civilizacije. V atriju NMS se torej soočijo kulturna dediščina in sodobna znanost, tehnika in gospodarstvo. Vsebinsko nabita razstava pregledno predstavi te teme tako, da delujejo kot celota, hkrati pa so oblikovalsko dovolj raznolike, da so razpoznavne tudi kot posamezne enote. Tudi simbolni predmet – silhueta razvoja metalurških peči – združuje v sebi preteklost (tematsko) in napredno tehnologijo (VR izkušnja).

V razstavi Mitskega parka Rodik pa se o vasi Rodik in Rodičanih med sabo pogovarjajo mitsko izročilo, znanost in umetnost. Razstava je na ogled skupaj s sprehodom po rodiški pokrajini in parku. V prostorih vaškega doma smo ustvarili okolje, ki vzpodbuja dialog med vsemi deli vsebine. V abstraktnem odmevu rodiške pokrajine je obiskovalec priča dialogu med znanostjo, mitskim izročilom in umetnostjo o bivanju in pojavih v Rodiku in njegovi okolici. Vsaka sfera je predstavljena na svojih, posebej oblikovanih in različnih razstavnih elementih, njihova ureditev v prostoru pa z vsake točke omogoča pregled in orientacijo.

Prispevek se osredotoča na doprinos oblikovanja in postavitve razstave k lažjemu dojetju razstavne vsebine za obiskovalca.

**POSKUS EVALVACIJE FOTOGRAFSKEGA
GRADIVA MUZEJA NOVEJŠE ZGODOVINE
SLOVENIJE: FOTOGRAFSKA DEDIŠČINA
IZ PRAKSE V TEORIJU**

Ključne besede: fotografija | Fototeka | inventarizacija dediščine

Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Slovenije je s pomočjo nekaj deset tisoč fotografij formalno nastala v letu 1952. Hranila je večinsko negativni material partizanskih fotoreporterjev, nastal v času druge svetovne vojne. Že v samem nastajanju gradiva je obstajalo visoko zavedanje o pomembnosti hranjenja in organiziranja nastalega gradiva na centralni način. Zbirka, ki so jo v takrat na novo ustanovljenem Muzeju morda malce nerodno poimenovali »Tekoče gradivo« se je s pomočjo reprodukcij originalnega gradiva iz obdobja druge svetovne vojne s terena širila in krepila. Četudi zbiralna politika Muzeja, vsaj na začetku njegovega obstoja, ni obsegala širitev zbirk v obdobja pred in po drugi svetovni vojni, se je Fototeka od 1960. ih let krepila tudi z njimi. Pritok gradiva je bil stalen, a številčno obsežene zbirke so začele prihajati od 1990. let dalje. Danes v Fototeki Muzeja hranimo prek dva milijona in pol posnetkov na različnih nosilcih. Sčasoma je fotografija tudi v slovenskem prostoru uveljavila sloves kredibilnega zgodovinskega vira, ki želi biti samo izhodišče raziskovanja. To povečano zavedanje je predvsem v zadnjem desetletju vodilo v povečano uporabo fotografskega gradiva v študijske, raziskovalne, publicistične in zasebne namene. Rezultat večjega povpraševanja so brez dvoma tudi sodobni pristopi k uporabnikom, ki jih narekuje digitalna doba. Digitalizacija je omogočila preglednost, možnost hitrejše nadgradnje dokumentacije, vzpostavila lažji prenos podatkov ter zlagoma lansirala vsebine slikovne kulturne dediščine v širši javni prostor. Povečana prisotnost fotografij je sprožila številne razmisleke o dostopnosti gradiva, ki pod okrilji zakona o avtorskih pravicah zahteva premišljeno popularizacijo. Središčna težava vsekakor ostaja dostopnost do boljše uporabniške izkušnje, ki jo navkljub omejenim tehničnim in finančnim resursom Muzej želi ustvariti. Postavlja se vprašanje praktične rešitve hitrejše

inventarizacije, ki bi ob številčno obsežnih zbirkah zmogla obvladovati večje količine podatkov.

Ob bok primarni obdelavi gradiva se postavlja še prepotrebna poglobljena strokovna obdelava hranjenega fotografskega gradiva z izdajanjem temeljnih pregledov fotografskih zbirk kot tudi usmerjenih tematskih fotografskih razstav. Fotografsko dediščino Muzeja kot najobsežnejšo v slovenskem prostoru prispevek poskuša problematično valorizirati ter jo prek primerjav umešča v slovenski prostor ter ji želi dati evropsko komponento.

PROGRAMI OB PROJEKTU ZNANJE IN VEŠČINE IZ DEPOJA

Ključne besede: znanje in veščine | nesnovna dediščina | promocija

Sodelavci konservatorsko-restavratorske delavnice so v letu 2017 vzpostavili nov program Posavskega muzeja Brežice ZNANJE IN VEŠČINE IZ DEPOJA, pri izvajanju katerega sodelujemo tudi sodelavci Službe za izobraževanje in komuniciranje. Avtor projekta, s katerim smo obogatili in dopolnili program muzeja z različnimi delavnicami, je akademski restavrator in vodja konservatorsko-restavratorske delavnice Aleš Vene.

Pripravili smo različne delavnice s ciljem približati obiskovalcem pomen ohranjanja muzejskih predmetov skozi materiale, orodja in tehnike izdelave in z željo, da povečamo zanimanje za kulturno dediščino med obiskovalci muzeja in širše okolice s poudarkom na nesnovni kulturni dediščini. Udeleženci so na delavnicah s pomočjo mentorjev skozi proces izdelovanja izdelkov pridobili znanje o materialih, ki so bili v uporabi nekoč, in razvijali ročne spretnosti z uporabo ročnega orodja. Delavnice so bile prilagojene in pripravljene za starejše in mlajše udeležence. V projektu smo na pedagoškem področju sodelovali z učenci in njihovimi mentorji iz osnovnih šol v Posavju v okviru izbirnega predmeta Likovno snovanje; prvo leto z naslovom Od freske do abstrakcije, drugo leto z naslovom Snovanje in poustvarjanje štukatur, zadnje leto pa smo jih naslovili Rezbarjenje in les. Skupaj z avtorjem projekta smo pripravili tudi delavnice za odrasle. Sodelavci Službe za izobraževanje in komuniciranje sodelujemo tudi pri predstavljanju projekta na različnih promocijskih dogodkih, namenjenih otrokom in družinam. Projekt je zasnovan trajnostno, tako tudi v prihodnjih letih načrtujemo nove programske sklope.

POT MIRU OD ALP DO JADRANA, DEDIŠČINA ZGODOVINE IN NARAVE

Ključne besede: Pot miru od Alp do Jadrana | soška fronta | kultura spominjanja

Na območju ob reki Soči se je med letoma 1915 in 1917 odprla soška fronta. Tu so se bojevali, trpeli in umirali fantje ter možje mnogih narodov. V naravi so se ohranile številne ostaline iz tega obdobja, ki predstavljajo kulturno in zgodovinsko dediščino nacionalnega, vendar tudi mednarodnega pomena. Danes jih povezuje Pot miru od Alp do Jadrana. Projekt Poti miru je zaživel na prostoru med Slovenijo, Italijo in Avstrijo, na območju skupne Alpsko-Jadranske regije, ki ga je nekoč fronta ločevala, a je danes postal ena pomembnejših zgodb skupnega prostora. Zanj skrbi Ustanova »Fundacija Poti miru v Posočju«, ki si s pogledom, usmerjenim v bodočnost, zastavlja številna, tudi strateška vprašanja, kot na primer: Kakšni so in bodo izzivi pri zaščiti, ohranjanju in predstavljanju te dediščine soške fronte? Država Slovenija je v preteklih letih pripoznala potencial projekta Poti miru in naredila še korak naprej, saj ga je prijavila na Unescov seznam svetovne dediščine. Trenutno je projekt uvrščen na poskusni seznam. Kaj to pomeni za varovanje in upravljanje te dediščine? Katero ciljno publiko nagovarja? Še več, kako naj Pot miru vedno znova, v koraku s časom predstavlja mednarodno dediščino in ostaja zgled povezovanja evropskih narodov, s tem pa krepi vrednote dialoga, medsebojnega spoznavanja ter spoštovanja? To so namreč smernice, ki jih Evropa in svet danes nujno potrebuje. Pri tem se kot nujna zastavlja tudi potreba po prepoznavnosti Pot miru kot opomnika, kako krhek, a dragocen je mir, ki ga nenazadnje v svojem imenu nosi tudi sama pobuda projekta Pot miru.

INKLUZIVNE PRAKSE NACIONALNIH MUZEJEV V LUČI SPREMENB NJIHOVE DRUŽBENE VLOGE

Ključne besede: Nacionalni muzeji | vključevanje | elitizem

Velika pozornost je v polju muzeoloških raziskav usmerjena na raziskovanje vloge muzejev v sodobni družbi, vendar predvsem muzejev, ki nagovarjajo lokalno skupnost in iz nje izraščajo. Mnogo manj raziskav se dotika vloge nacionalnih muzejev, še posebej na področju sodobnih praks, ki temeljijo na inkluzivnosti in participativnosti.

Pregled dejavnosti izbranih nacionalnih (državnih) muzejev (Narodnega muzeja Slovenije, Narodne galerije, Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, Slovenskega etnografskega muzeja in Muzeja za arhitekturo in oblikovanje) je pokazal, da se je v zadnjih letih tudi v tovrstnih muzejih profiliralo novo področje dela, ki postaja vedno pomembnejše. Najlažje ga opišemo kot socialno funkcijo muzeja. Ta je bila prvotno združena z izobraževanjem, ki je del poslanstva muzejev že od druge polovice 19. stoletja naprej. Danes se vedno bolj osamosvaja in postaja eden najpomembnejših segmentov družbene vloge in družbene odgovornosti sodobnega muzeja. Najverjetneje je prav socialna funkcija pot, ki utegne zelo zaznamovati prihodnost muzejev in galerij. Možnost sodelovanja, vključevanja in zlasti druženja namreč zelo ugodno vpliva na kakovost življenja deprivilegiranih skupin.

Vsi izbrani državni muzeji so v zadnjih letih oblikovali zanimive in odmevne programe za navedene skupine; nekateri med njimi so posegli še na nekatera druga področja, ki jih v muzeologiji bolj povežemo z lokalnimi, še posebej z ekomuzeji. Med njimi je na primer vključevanje okoliških prebivalcev kot deležnikov v dejavnost muzeja.

Nova situacija zahteva, da ponovno preverimo in definiramo pojem elitizma, za katerega se zdi, da je historičnomuzeološko najbolj povezan prav z nacionalnimi muzeji.

CELJSKI STROP IN IZZIVI, KI GA UVRŠČAJO V KATEGORIJU PROBLEMATIČNE KULTURNE DEDIŠČINE

Ključne besede: Celjski strop | problematična kulturna dediščina

Celjski strop, ki je v celoti naslikan s tempero na platno, po definiciji spada v štafelajno slikarstvo in je premična kulturna dediščina, dejansko pa ga je nemogoče prenesti kamorkoli drugam. Trenutno je edini znani tovrstni primer profanega iluzionističnega slikarstva iz okoli leta 1600 pri nas in v evropskem prostoru. Ohranjen je in situ v Stari grofiji v Celju, njegova površina pa znaša skoraj 143 kvadratnih metrov. Če želimo ohraniti to neprecenljivo evropsko kulturno dediščino, moramo najprej razumeti njeno kompleksno problematiko in izzive, ki jih prinaša in ki nujno zahtevajo interdisciplinarni pristop.

Z vidika umetnostnozgodovinske in restavratorsko-konservatorske stroke pomeni tehnika svojevrsten izziv, saj primerljivega gradiva ni. Dodatni izziv so pretekli posegi; med zadnjim leta 1927 je bilo ob restavriranju platno nalepljeno na vezane lesene plošče, zaradi česar je eno najbolj problematičnih vprašanj, kako se lotiti konserviranja in restavriranja umetnine. V želji po odgovorih so bili med letoma 2015 in 2017 opravljeni vzorčenje in raziskave stanja ohranjenosti slik ter naravoslovno-tehnične analize materialov, kljub temu pa ostajajo odprta vprašanja o času nastanka, naročniku in avtorstvu, kar kompleksnost problematike samo povečuje.

Prav poseben izziv je, kako ikonografsko vsebino stropa, ki je delno vezana na grško-rimsko mitologijo, približati različnim obiskovalcem. Zaradi vsebine je pogosto treba pripoved prilagoditi njihovi starosti. Pri šolski mladini sta odziv in sodelovanje odlična, kadar vodnik uporabi gledališke elemente monoigre in posamezne prizore uprizori kot dialog med akterji; tudi s karikiranjem in modernizacijo starih mitov dosežemo, da se publika vživi v zgodbo junaka in s tem ogled Celjskega stropa ne ostane zgolj na nivoju »joj, a bo že enkrat konec«.

SLEPI IN SLABOVIDNI V MUZEJU: PLANIRANE REŠITVE IN PRILAGOJENA VODSTVA

Ključne besede: slepi | slabovidni | prilagoditve

Namen prispevka je osvetliti nekatere vidike pri planiranju razstav, prilagojenih za slepe in slabovidne, in primere dobrih praks, ko smo skupini slepih in slabovidnih pripravili strokovna vodstva po razstavah.

Goriški muzej se je s skrbnim načrtovanjem razstave za slepe in slabovidne prvič srečal leta 2016. Takrat smo pri postavljanju razstave Igre moje mladosti načrtovali, da bi razstava bila prilagojena tako slepim kot slabovidnim. Ob tem je treba poudariti dejstvo, da se prilagoditve za omenjeni skupini precej razlikujejo. Razstava, ki je kot prva na Primorskem ponujala možnost samostojnega ogleda slepim, je bila načrtovana v sodelovanju z Medobčinskim društvom slepih in slabovidnih Nova Gorica, ki je v procesu planiranja in snovanja razstave nudilo svetovanje in podporo pri testiranju posameznih rešitev. Skupaj smo javnosti in drugim institucijam ponudili inovativne rešitve, ki so cenovno dostopne, obenem pa boljše od marsikaterega precej dražjega produkta na trgu. Omenjene rešitve so bile nedavno uporabljene tudi pri tipnem tlorisu pri magistrskem delu na študijskem programu Inkluzivna pedagogika pri doc. dr. Aksinji Kermauner.

V drugem delu bo predstavljena še diametralno nasprotna situacija. Skupina slepih in slabovidnih se najavi za vodstvo po razstavi, ki ni prilagojena njihovim potrebam. V Goriškem muzeju se nam je to že večkrat zgodilo. Z ad-hoc rešitvami smo tem skupinam nudili vodstva po več razstavah in stalnih zbirkah. V prispevku bodo kolegi muzealci spoznali, kako smo se tega lotili v Goriškem muzeju.

Ob pridobljenih izkušnjah se skupaj z uporabniki tudi lahko vprašamo, kaj je za njih boljše? Odgovor na omenjeno vprašanje bo predstavljen v zaključku prispevka.

JESENIČANI, OD KOD IN KAM?

Ključne besede: železarji | migracije | multikulturalnost

Projekt GMJ, ki vključuje prebivalce in hkrati izpostavlja multikulturalnost Jesenic, je nastal kot občasna razstava, ki jo v virtualni obliki dopolnjujemo na naši spletni strani. V projektu izpostavljammo Jeseničane, ki živijo ali so živeli na Jesenicah, so prišli od drugod ali se odselili drugam. Zanimajo nas zgodbe in predmeti, ki so jih prinesli ali odnesli s seboj v ali iz našega mesta.

Od postavitve razstave v letu 2017 v muzeju zbiramo informacije, spomine in predmete ljudi, ki so se k nam priselili. Zbiramo zgodbe Jeseničanov, ki so se selili, in tistih, ki so bili pri nas le kratek čas, a so vplivali na življenje mesta.

Zbiramo zgodbe ljudi - delavcev, katerih predniki so prišli iz drugih krajev Gorenjske, pa s Primorske, z Dolenjske, avstrijskih dežel in iz nekdanje Jugoslavije. Predstavljamo Jeseničane, ki so prišli k nam zaradi dela, si ustvarili družino, poskrbeli za stanovanje, se naučili jezika ... Izpostavljammo uspehe železarjev (delavcev v proizvodnji in vodilnih), ki so vplivali na razvoj dejavnosti. Zbrali smo življenjske zgodbe zdravnikov in športnikov, ki so prišli od drugod ali šli drugam. S področja kulturne zgodovine izpostavljammo nekaj jeseniških profesionalnih glasbenikov, poklicnih dramskih igralcev in slikarjev, skratka Jeseničane, ki so danes znani v svetu in tiste, ki so prišli od drugod. Jezik in kultura sta v našem mestu še kako raznolika. Prepoznavamo jo v sodelovanju in povezovanju s prebivalci ter vključujemo med zgodovino železarstva, umetnosti, kulturno zgodovino in etnologijo..

PROBLEMATIKA "PREVODA" IN "IZGOVARJAVE" FILMSKE DEDIŠČINE PRI PRENOSU IZ ANALOGNE V DIGITALNO OBLIKO

Ključne besede: film | analogno | digitalno

Dandanes, ko film ni več vezan na specifičen čas in prostor, koncept »filmskega« oziroma »kinematografskega« blede in se preliva čez meje definicij drugih oblik medijev. Kaj pravzaprav je filmsko – z zgodovinskega vidika? In kako lahko to konzerviramo?

Kar je ključno pri posameznem mediju, je svojevrsten način podajanja informacij. Institucije, ki se ukvarjajo s konzerviranjem in restavriranjem filmske dediščine, velikokrat v svoje metodologije ne vključijo fenomenološkega vidika in "vpliva" medija samega. Pri svojem delu prilagodijo mikrosliko in se posledično osredotočijo izključno na informacije ter tako ignorirajo, kar je najpomembnejše pri preučevanju lastnosti vsakega medija.

Povedano drugače, ne obravnavajo tega, kako so te, v našem primeru (slikovne) informacije podane in kako pravzaprav dosežejo posameznika oziroma subjekt, ki ga kinematograf kot družbeni in kulturni aparat ustvari. Restavratorji danes uporabljamo metode, pri katerih se izvorni slikovni zapis prevede v popolnoma drug jezik (digitalni zapis) – s svojstvenimi lastnostmi podajanja slikovnih informacij. Če se restavrirana verzija filma ne povrne v svojo prvotno obliko (35-mm trak) in se predvaja v digitalni obliki, pri tem nastopi problem izgovarjave – francosko »énoncé«.

Kot skrbniki kulturne dediščine moramo tudi ohranjati materialne značilnosti in dokumentirati zbirke, da tako omogočimo nadaljnje preučevanje in dostop do njih. Slovenska kinoteka ne samo »konzervira« specifično filmsko izkušnjo s predvajanjem filmskih kopij na 35-mm traku, marveč tudi zbira in hrani tehniko, ki je bila v različnih obdobjih uporabljena za namene predvajanja filmov. Tako omogoča, da se tehnološki vidik zgodovine filma in prej omenjene nerazrešene problematike še vedno lahko preučujejo, in obenem skrbi, da zgodba filma kot kulturnega fenomena najde pot v kulturni dialog.

METODA RE-ORG V MUZEJU NOVEJŠE ZGODOVINE SLOVENIJE

Ključne besede: hramba kulturne dediščine | problemi – rešitve | urejanje depojev

V letu 2019 smo v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije pod vodstvom Veljka Džikića (CIK Beograd) in mag. Jane Šubic Prisljan (Goriški muzej Nova Gorica) ter ob nepogrešljivi in izdatni pomoči kolegov iz različnih muzejev po Sloveniji organizirali delavnico Re-Org. Zaradi prenatrpanosti je bila kljub želji po organizaciji depoja predpogoj pridobitev novih depojskih prostorov državnih muzejev v Pivki. Zaradi količine, nepreglednosti in morebitnega poškodovanja predmetov smo se odločili, da razbremenimo depojski prostor, kjer hranimo dele zbirk partizanskih delavnic, vojaške opreme, orožja in sanitete. Delavnica je bila razdeljena na dva dela. V spomladanskem terminu smo spoznavali predvsem teoretično plat metode, jeseni pa smo se lotili še praktičnega dela. V veliko pomoč so bili poletni meseci, ko smo lahko dele omenjenih zbirk prepeljali v državne depoje v Pivki, odstranili poškodovano/okuženo pohištvo, naročili novo opremo, prostor prebelili, na novo osvetlili, naročili embalažo za predmete in prostor očistili.

Jeseni smo delavnico izpeljali do konca, organizirani v skupine smo gradivo dokumentirali in smiselno po zbirkah razvrščali v nove škatle, te pa po novem sistemu lokalizacije na police ali v predale v depoju. Delo v depoju sicer še zdaleč ni zaključeno, saj urejanje predmetov in zbirk nikoli ni končano delo.

Metoda Re-Org je lahko odličen začetek nadaljnjega urejanja depojev v skladu z resolucijo št. 4, 34. Generalne skupščine ICOM v Kyotu. Ta se namreč navezuje na trajnostne rešitve depojskih prostorov in daje velik pomen skrbi za dediščino in njeno dokumentacijo, ki naj služi nadaljnjim raziskovanjem, razstavam in dostopu.

DEPOJI SLOVENSKEGA ETNOGRAFSKEGA MUZEJA

Ključne besede: oprema depojev | hranjenje muzejskih predmetov | zmanjševanje tveganj

Leta 2006 je Slovenski etnografski muzej pridobil nove depojske prostore na Metelkovi v Ljubljani. To je bil ogromen premik za muzej, vendar s selitvijo predmetov zgodba še zdaleč ni bila končana. Ob vseh pridobitvah smo se kmalu soočili tudi s prostorsko stisko, s poplavo, z zamakanjem vode, s pomanjkljivostmi nove opreme ... Nastale težave smo reševali sproti, nekaterim pa bi se lahko izognili, če bi že prej pomislili nanje, zato smo dobre in slabe izkušnje po najboljših močeh delili z muzeji, ki so se lotevali prenove depojev, pa tudi z oblikovalci in proizvajalci opreme. Pokazala se je na primer slaba stran »opreme po meri predmetov«, saj bi bolj poenotena oprema omogočala lažje kasnejše spremembe. Največ težav pa so nam povzročale nedomišljene gradbene rešitve (npr. tla brez odtokov, med delom depojev in razstavno hišo ni bilo dvigala ...) Seveda je veliko stvari dobrih, npr. izkoriščenost prostora, možnost karantene in dezinfekcije predmetov, kvaliteta opreme...

Trenutno v muzeju pripravljamo načrt za zmanjšanje tveganj v izrednih razmerah. Ker so depoji pretežno v kleti in ker smo se že večkrat spopadli z vdorom vode, smo osredotočeni zlasti na ta dejavnik. Zaradi večnih težav z denarjem smo zaenkrat dali prednost tistim aktivnostim, ki so bolj stvar zavedanja in organizacije kot financ. To so npr. ustrezne oznake, dobra dokumentacija, dvignjeni predmeti in prosti prehodi, reden nadzor in podobno.

STARA SAVA, ZBIRALIŠČE RAZLIČNIH SKUPIN IN POSAMEZNIKOV

Ključne besede: industrijska dediščina | Stara Sava | fužina | muzej

Nekdanje fužinsko naselje Stara Sava postaja zbirališče ljudi različnih starostnih skupin, narodnosti in zanimanj, kar je še posebej razveseljivo tudi mladih. Še pred dvema desetletjema povsem degradirano območje je sedaj kulturno središče nekdanj zelo izrazitega industrijskega mesta, ki ga je leta 2019 razglasila za spomenik državnega pomena.

Še na začetku tretjega tisočletja so okolico Bucelleni-Ruardove graščine obdajale zapuščene tovarniške hale, propadajoča večstanovanjska hiša in zaraščeni ostanki fužine. Prizadevanja lokalne skupnosti, muzeja, Zavoda za spomeniško varstvo in Ministrstva za kulturo so pripeljala do urejanja in oživljanja Stare Save, ki je vsako leto bolj zanimiva za domačine in obiskovalce. K temu prispevata Glasbena šola Jesenice in Gornjesavski muzej Jesenice, ki imata sedež na Stari Savi in s svojim programom skrbita za pestro kulturno življenje. Obe ustanovi imata nekaj tradicionalnih brezplačnih prireditev: tržnica na Stari Savi, nastop glasbenih družin, poletje na Stari Savi, muzejska poletna noč, praznovanje sv. Barbare ... Program bogatijo različni projekti. V okviru mednarodnega projekta muzej namerava obnoviti enote tehniške dediščine, pridobiti 5 kostumov za vodiče po muzejskih razstavah, organizirati taljenje železove rude v vetrni peči in izdelati dve igrici. Z eno od njiju bomo lahko z nožnim pogonom prižgali plavž in napolnili mobilne telefone, da bomo lahko z njimi morda povabili prijatelje na Staro Savo.

DOPOLNJENA TERMINOLOGIJA KOT ODZIV NA SPREMEMBE V DELU KONSERVATORJEV- RESTAVRATORJEV ZA MUZEJSKO GRADIVO

V zadnjem desetletju so se naloge konservatorjev-restavratorjev v slovenskih muzejih izjemno okrepile, vendar pa se zunanji dejavniki na te spremembe ne odzivajo. V obrazcih Ministrstva za kulturo (MK) je namreč še vedno v veljavi zastarela terminologija za vrednotenje našega dela v letnih poročilih. Zato smo predstavnice konservatorsko-restavratorske stroke iz nacionalnih in pokrajinskih muzejev pripravile predlog za dopolnitev teh obrazcev. Po usklajevanju smo predstavnice iz Sekcije za konservatorsko-restavratorsko dejavnost pri Skupnosti muzejev Slovenije in Društva restavratorjev Slovenije pripravile predlog za dopolnitev dosedanjih obrazcev MK. Dopolnitve so odraz številnih sprememb na področju konserviranja-restavriranja muzejskega gradiva, prispevale pa bi k preglednejšemu spremljanju konservatorskega-restavratorskega dela na muzejskem gradivu. Ugotovile smo, da je dosedanja delitev na konserviranje in restavriranje neprimerna, saj je konserviranje zastarel izraz, predlagamo pa tudi vključitev novih področij, kot sta preventivno konserviranje in naravoslovne preiskave. Pri dopolnjevanju obrazcev *Predloga programa dela* in *Letno poročilo* smo med drugim upoštevale mednarodne dokumente, kot so ICOM-CC terminologija (sprejeta v New Delhiju leta 2008) in priporočila Evropskega združenja konservatorjev-restavratorjev E.C.C.O., ki jih je leta 2018 omenjena organizacija oblikovala za Svet Evrope.

SODOBNI PRISTOPI IN TEHNOLOGIJE PRI ISKANJU POSTILJONOVEGA POŠTNEGA ROGA

Ključne besede: jeklarstvo | življenjske zgodbe | tradicija

Jeklarstvo je sodobna industrijska panoga, povezana s tradicijo rudarjenja in železarstva. Ohranjena dediščina govori mnoge in različne zgodbe o naravi, o človekovem posegu vanjo z iskanjem in pridobivanjem rude, njeno predelavo in proizvodnjo končnih železnih in jeklenih izdelkov za vsakdanjo rabo v domačem, delovnem in javnem okolju. To je izročilo in so zgodbe o vedenju, znanju, inovacijah in izumih, ki so omogočili razvoj strojev in naprav ter tehnoloških procesov, iz katerih izhaja tudi današnja izdelava najkakovostnejših jekel. So življenjske zgodbe mnogih delavcev in delavk, ki so si eksistenco zagotavljali z delom v fužinah, železarnah in jeklarnah, o pogojih dela, o delovnih šegah in navadah. Jeklarska tradicija razkriva zgodbe o urbanizaciji prostora, razvoju javnih ustanov in delovanju številnih kulturnih, športnih, humanitarnih in drugih društev. Predstavljene bodo konkretne zgodbe iz jeklarske tradicije na Koroškem in Slovenskem.

Problematičnost industrijske dediščine je v ohranjanju njene materialnosti, še bolj nesnovnosti. Dediščina, ki se pod težo konkurenčnosti na trgu izredno hitro spreminja, tako hitro tudi izginja. Velike hale, stroji in naprave zahtevajo visoke vložke za ohranitev in obnovo. Njihova pomembnost in zanimivost rasteta v celovitosti z nesnovno dediščino, z življenjskimi zgodbami, ki osmislijo snovno jeklarsko dediščino. Sodobnost interpretacije kulturne dediščine je v njenem vrednotenju, digitalizaciji in ustvarjanju doživetij, kar omogoča drugačne možnosti njenemu ohranjanju in poznavanju.

**NEEVROPSKE ZBIRKE IZ OBDOBJA
NEUVRŠČENIH – DELO IN MISEL
KUSTODINJE PAVLE ŠTRUKELJ**

Ključne besede: gibanje neuvrščenih | muzeji | neevropske zbirke | ustvarjanje znanja

Pavla Štrukelj je med letoma 1955 in 1990 kot kustodinja delovala v Slovenskem etnografskem muzeju (SEM), kjer je bila od leta 1964 zadolžena za zunajevropske zbirke v muzejski depandansi v Goričanah pri Ljubljani. Njeno poklicno življenje ostaja splošni in tudi strokovni javnosti precej nepoznano. V tem prispevku želim osvetliti njeno poklicno pot, ki odpira številna vprašanja o trenutnih trendih muzejskega delovanja na področju zunajevropskih zbirk. Udejstvovanje Štrukljeve na področju raziskovanja in predstavljanja teh zbirk se pokriva s sodelovanjem SFR Jugoslavije v gibanju neuvrščenih, ki je prispevalo k razmahu te muzejske dejavnosti. Povečan obseg zbiranja zunajevropskih predmetov je bil rezultat terenskega dela Pavle Štrukelj in takratnega muzejskega direktorja Borisa Kuharja, sodelovanja muzeja s slovenskimi zbiratelji in tujimi študenti ter donacij umetnikov in Predsedstva Jugoslavije. V obdobju med 1964 in 1990 so v Goričanah pripravili več kot 80 lastnih in gostujočih razstav, bogat je bil tudi spremljevalni program. Pri pregledu muzejskih dejavnosti še posebej pritegne usmerjenost Štrukljeve v sodelovanje z zbiratelji in tujimi študenti. Te prakse, usmerjene v soustvarjanje muzejskih vsebin in skupno odgovornost zanje, razumem kot pomembno zapuščino obdobja neuvrščenih, na podlagi katerih lahko namesto sledenja zahodnim modelom oblikujemo ustreznejše strategije in vizije predstavljanja teh zbirk v našem prostoru.

**RAZSTAVA KRAS(NA) UČILNICA,
RAZSTAVA SAMO ZA OTROKE**

Ključne besede: Muzej | učenje | igra

*“Razstava omogoča, da nadobudnež aktivno raziskuje in se uči z izkušnjo o neverjetnih dejstvih krasa. Otroci bodo spoznali, kaj imata skupnega apnenec in dinozaver, se sprehodili skozi jamo ter pokukali v Predjamski grad. Razstava omogoča aktivno učenje in raziskovanje z izkušnjo.”
(Iz opisa postavitve, junij 2019)*

(Kras)na učilnica je razstava, ki je osnovana, da otroka navdahne za učenje skozi igro. Čeprav je naša stalna razstava Muzej krasa nova in interaktivna, je bil muzej postavljen pred izziv, kako strokovno vsebino predstaviti mlajšim obiskovalcem. Razstava je bila odprta 14.6.2019 in si jo je do sedaj ogledalo 6.200 obiskovalcev.

Eden izmed pomembnih dejavnikov te razstave je, da so jo otroci evalvirali pred in po sami postavitvi v različnih starostnih skupinah. S sodelovanjem so postali del dialoga pri muzejski postavitvi.

Cilj aktivnosti je, da se že otroci zavedajo, da muzej ni samo ena stalna razstava, ampak se v njem stalno nekaj dogaja, vsebina se spreminja in dopolnjuje, kar jih lahko vedno znova navduši in prese- neti. S takimi razstavami vzgajamo obiskovalce, da muzeje obiskuje- jo redno.

Moje praktično delo pa temelji na spreminjanju starih praks v našem muzeju in uvajanju novih. Nove prakse so najprej in prvenstve- no usmerjene k šolskim ciljnim skupinam, ki na razstavi Muzej krasa najdejo čudovito oporo pri utrjevanju ali osveževanju učne snovi na nov in inovativen način. Zavedamo se, da moramo z oblikovanjem projektov bogatiti muzejske programe in nadgraditi kakovost vsebin za najmlajše obiskovalce. V letu 2019 smo tako osnovali novo razstavo Kras(na) učilnica, ki mlajšim obiskovalcem približa vse teme stalne razstave na dinamičen in inovativen način.

UKREPI PREVENTIVNE KONSERVACIJE V DEPOJIH POKRAJINSKEGA MUZEJA MARIBOR

Ključne besede: depoji | preventivna konservacija | kompetence zaposlenih

Pomembna naloga muzejskih delavcev je pravilno hranjenje in ohranjanje muzejskih predmetov, saj ti, kljub sodobnim tehnološkim pomagalom, ostajajo temelj strokovnega dela.

Muzejski depoji so živ organizem, ki jih nenehno urejamo, dopolnjujemo, v njih raziskujemo, izvajamo ukrepe za stabilizacijo gradiva, ... S svojim delovanjem depoje spreminjamo v funkcionalne prostore, ki predmetom nudijo varnost. Naloga je zahtevna, saj število hranjenih predmetov nenehno narašča, ustrezni prostori pa se posledično lahko spremenijo v prenatrpana in nepregledna skladišča. Ker je ohranjanje predmetov neskončen proces in se ciklično ponavlja, je izjemno pomembno, da vsi zaposleni skrbimo za izvajanje ukrepov preventivne konservacije, ki so osnova trajnega ohranjanja zbranega gradiva.

V Pokrajinskem muzeju Maribor smo v zadnjem desetletju precej gradiva prenesli v sodobno opremljene depojske prostore, gradivo v njih pa v več intervalih uredili v skladu s sodobnimi smernicami preventive konservacije. Ker je ohranjanje gradiva neločljivo povezano z ustreznimi postopki preventivne konservacije, redno spremljamo novosti na področju stroke, hkrati pa razvijamo tudi lastne dobre prakse ter pripravljamo priporočila za izboljšanje stanja na področju preventivne konservacije. Ob tem se kar sama postavljajo vprašanja: kako trajno zagotoviti ustrezne pogoje za ohranjanje predmetov ob nenehnem dotoku gradiva, kako motivirati zaposlene za permanentno izvajanje preventivne konservacije in kako prepričati ustanovitelje, da to področje izdatneje finančno podprejo?

ARHEOLOGIJA, VKLJUČENA V ŠOLSKI VSAKDAN. RAZSTAVA O POZNOBRONASTODOBNI NASELBINI, ODKRITI NA OBMOČJU ŠOLSKIH OBJEKTOV V DOBOVI.

Ključne besede: arheologija | kulturna dediščina | Dobova | pedagoški programi | osnovna šola

Leta 2014 so arheološka izkopavanja (izvajalec raziskav je bilo podjetje Arhej d. o. o.) ob prenovitvenih delih na zunanjih površinah Osnovne šole dr. Jožeta Toporišiča Dobova odkrila ostanke naselbine iz pozne bronaste dobe. V isti čas 12. – 9. stoletja pr. n. št. je umeščeno tudi v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja raziskano in za razumevanje bronaste dobe izjemno pomembno bližnje grobišče na Gomilicah. Izsledki novih raziskav tako ključno dopolnjujejo dosedanje poznavanje prazgodovinske podobe Dobove. Na pobudo Osnovne šole dr. Jožeta Toporišiča Dobova, da bi v Posavskem muzeju Brežice pripravili vsebine, s katerimi bi učencem približali spoznanja, ki so jih prinesle nove raziskave, smo v letu 2019 zasnovali in v sodelovanju s šolo pripravili manjšo razstavo in obrazstavn program. Namen sodelovanja je bilo povečanje zavedanja in prepoznavanja bogate arheološke dediščine Dobove kot vrednote za lokalno (in širšo) skupnost. S postavitvijo razstave v šolskih prostorih in vključitvijo obrazstavnih programov v redne šolske vsebine je sporočilo razstave doseglo populacijo šoloobveznih otrok, njihovih staršev in učiteljev. Odprtje razstave smo pospremili s predavanjem na temo arheološke dediščine Dobove ob poudarku na novoodkriti naselbini. Ob Dnevih evropske kulturne dediščine smo v šolskih prostorih izvedli delavnico na temo tkanja v prazgodovini, na kateri so se udeleženci seznanili s pridobivanjem surovin za izdelavo tekstila, z razvojem tehnik tkanja ter najdbami, povezanimi s tkanjem, ki so bile odkrite v naselbini. Praktični del delavnice je obsegal preizkus tkanja na ročnih statvah. Razstava in programi so zasnovani tako, da se lahko dopolnjujejo in izvajajo na daljši rok. Z opisanim sodelovanjem poskušamo narediti korak v smeri vključevanja dediščinskih vsebin v formalno izobraževanje in prispevati k obogatitvi učnega programa z lokalnimi temami.

**PREPROSTOST JE VČASIH NAJBOLJŠA POT:
PRIMERI VZPOSTAVLJANJA PROSTORA
DIALOGA V MUZEJU PREKO
EVROPSKIH PROJEKTOV**

Ključne besede: evropski projekti | mladi odrasli | muzej kot prostor dialog

Vzpostavljanje dialoga z obiskovalci in družbo je ena temeljnih in obenem zahtevnih nalog muzejev. V želji po vzpostavitvi dialoga o temeljnih zgodovinskih vprašanjih, ki z aktualnostjo rezonirajo v sedanjosti, v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije izvajajo projekte, podprte s programom Evropa za državljane, Evropski spomin. Kot primera dobre prakse izstopata projekta: V iskanju svobode: 1968-2018 (In Search of Freedom: 1968-2018), ki se je posvečal pogledu v preteklost protestov za svobodo in demokratičnost v Evropi; in Izza zidov: 1989-2019 (Observing Walls: 1989-2019), ki se je osredotočal na zapuščino spornih spominov in dediščino razdeljenih evropskih mest.

Pri obeh je bila ciljna skupina za vzpostavitev dialoga mlajša populacija obiskovalcev (mladi odrasli, stari med 18 in 35 let, ki v muzej pridejo samostojno, ne v organiziranih izobraževalnih skupinah). V ta namen sta se oba projekta kot sredstva dostopa do mladih posluževala tako družbenih omrežij, s poudarkom na Instagramu, kot preproste metode grafitov in redke priložnosti »čečkanja« po muzejskih zidovih kot oblike izražanja in podajanja lastnega mnenja na razstavljenem temo. Metodi sta bili vdelani v proces projektov, kar je na koncu rezultiralo v mednarodni potujoči razstavi in monografiji.

Prispevek na kratko povzame projekta, ki se ukvarjata z vprašanji svobode, demokracije ter zidov in meja. Poudarek je na primeru dobrih praks uporabe (navidezno) izjemno preprostih in nizkocenovnih metod vzpostavljanja dialoga, ki so s preišljenim delom na koncu uspele doseči svoj temeljni namen – dajanje glasu mladim.

**PROJEKT: DAN SPOMINA NA ŽRTVE
HOLOKAVSTA V MUZEJU NOVEJŠJE
ZGODOVINE SLOVENIJE**

Ključne besede: holokavst | mladi | muzejska pedagogika

27. januarja 1945 so vojaki sovjetske Rdeče armade osvobodili najbolj brutalno nacistično koncentracijsko taborišče Auschwitz. Generalna skupščina OZN je šestdeset let kasneje, leta 2005, sprejela resolucijo z naslovom Spomin na holokavst, s katero je razglasila 27. januar za mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. Od leta 2008 dan spomina na holokavst in spoštovanje žrtev nacizma in fašizma obeležujemo tudi v Sloveniji.

V Muzeju novejšje zgodovine Slovenije dan spomina obeležujemo že od leta 2005. Projekt se je razvijal organsko in se vsako leto dopolnjeval in nadgrajeval. Je rezultat timskega dela več zaposlenih v muzeju. Med strokovno in laično javnostjo je zelo pozitivno sprejet, dogodki pa so vedno zelo dobro obiskani in medijsko odmevni. Sprva se je dan obeleževal z gostujočimi razstavami in vodenjem skupine šolarjev, po izboru Ministrstva za izobraževanje, v KT Mauthausen. Kasneje je muzej k projektu pristopil s svojo občasno razstavo, ki še vedno gostuje po slovenskih šolah ter knjižnicah. Razstavi so sledili pogovori s preživeli taboriščniki ter različne učne ure na temo nemških taborišč in holokavsta. Januarja 2020 je muzej odprl že drugo razstavo, zasnovano za gostovanja, ki širi teme učnih ur in po zgledu razstave Ane Frank na posebej zasnovanih učnih urah izobražuje učence in dijake, da po razstavah samostojno vodijo sovrstnike in starejše.

S tem projektom muzej ne ohranja le spomin in opomin na eno najtemnejših plati zgodovine minulega stoletja, temveč približa temo mlajši publiki, odpira dialog med generacijami in omogoči javnosti dostopnost do znanja, ohranjenih predmetov in zgodb v krajih, daleč od Ljubljane.

IDENTITETE NA PREPIHU. PRIPOVEDOVATI MIGRACIJE

Ključne besede: migracije | razstava | čefur | Jugoslavija

Vprašanje migracijskih procesov je eden pomembnejših sodobnih družbenih izzivov. Spodbuja razmislek o nas, naši(h) identiteti(ah), pripadnosti, drugačnosti, multikulturalnosti in odnosu do drugih znotraj koncepta nacionalne države. Tema migracij vključuje vprašanje samodojemanja in pripadnosti, izključevanja in prilagajanja, vrednote izvirne skupnosti in sprejemanje načina življenja v novi. Kje nastanejo veziva in kje razpoke identitete? Kaj se zgodi z novimi generacijami in kako gradijo zgodbo o sebi? Smo to kar o nas mislijo drugi ali obratno? Kdo so drugi v Sloveniji in kakšne so njihove zgodbe? Muzej novejšje zgodovine Slovenije v okviru projekta Identiteta na prepihu dokumentira zgodbe priseljencev in njihovih potomcev iz jugoslovanskih republik v Slovenijo iz časa nastanka druge Jugoslavije do slovenske osamosvojitve. Ocenjuje se, da se je med leti 1945 in 1990 v Slovenijo preselilo skoraj 300.000 ljudi. Že pred osamosvojitvijo Slovenije so priseljencem dodajali slabšalne vzdevke kot "Jugosi", "Jugovići", "Srbini", "Bosanci", kasneje tudi "čefurji". V času po razpadu Jugoslavije so veljali za nezaželene tujce, zaradi zadnjih črk priimkov so bili deležni stigmatizacije in nestrpnosti. Prispevek bo predstavil projekt zbiranja zgodb, predmetov in fotografij, delo z ustnimi viri in odstiranja občutljivih osebnih zgodb. Obenem želimo osvetliti številna vprašanja, ki so doslej ostala nenaslovljena in prezrta.

IDENTITETE NA PREPIHU. PRIPOVEDOVATI MIGRACIJE

Ključne besede: muzejska pot | igrifikacija | interaktivnost

Tako tuja kot slovenska literatura navajata, da se s sodobnimi pristopi in tehnologijami izkušnja obiskovalcev muzejev lahko spremeni v pravo doživetje. V Muzeju pošte in telekomunikacij (MPT, dislocirana enota TMS) smo storili ravno to. Uporabili smo sodobne pristope (igrifikacijo, interaktivnost), tehnike (igra vlog), sodobne pripomočke, ki jih obiskovalci bolj (mobilni telefon, tablica) ali manj spretno (navidezna resničnost (VR očala), hologrami) uporabljajo, ter razvili pot, na kateri se obiskovalci lahko zabavajo, raziskujejo, pri tem pa medsebojno sodelujejo in tekmujejo ter nevede pridobivajo znanje o zgodovini pošte in telekomunikacij.

V prispevku želimo predstaviti interaktiven obisk muzeja, ki smo ga vpeljali v MPT-ju, in prikazati, kako lahko npr. družina postane del okolja oz. zgodovine, skozi katero potuje. Izkušnja, ki smo jo vpeljali, se začne ob vstopu v muzej. Družina se opremi s potrebnimi informacijami, nahrbtnikom, mobilno aplikacijo, otroci si nadenejo postiljonovo uniformo in potovanje se začne. Naloge (na poti jih je 15) so med seboj smiselno povezane v zgodbo – iskanje postiljonovega roga –, ki jo člani družine s pomočjo naložene aplikacije spremljajo na svojih mobilnih telefonih. Posebnost poti je interaktivnost – brez opazovanja, branja, poslušanja, iskanja in razmišljanja torej ne gre. V iskanje postiljonovega roga so tako vključeni vsi člani družine, ki jim namige v aplikaciji dajejo znani liki, obenem pa jim predstavijo še zgodovino pošte in telekomunikacij. Ob reševanju nalog družinski člani sestavljajo poštni rog iz delčkov, ki jih dobijo za nagrado. Ko sestavijo cel poštni rog, si ga s pomočjo hologramske prizme ogledajo na mobilnem telefonu. Seveda pa nismo pozabili na »nagrado« ob zaključku poti ter nadaljnjo povezanost obiskovalcev z muzejem.

KULTURNA DEDIŠČINA V MUZEJIH – MED HVALO IN POZABO? ZAKAJ JE POMEMBNO RAZISKOVANJE MUZEALIJ IN ZAKAJ SO NUJNI KREATIVNI IN MULTIDISCIPLINARNI PRISTOPI V PODAJANJU MUZEJSKIH VSEBIN JAVNOSTI. PRIMERI DOBRIH PRAKS ODDELKA ZA KULTURNO ZGODOVINO PMPO.

Ključne besede: razstave | dobre prakse | interpretacija

Poslanstvo muzejev je raziskovanje, pridobivanje in ohranjanje kulturne dediščine ter njena prezentacija javnosti. Na kakšen način jo muzeji predstavljajo, je odvisno od različnih dejavnikov: od števila in povednosti predmetov, omejitev razstavnih prostorov in finančnih sredstev, do tega, katere ciljne skupine obiskovalcev želijo še posebej nagovoriti. Vsak kustos mora stremeti k temu, da bi bila določena muzejska tematika obiskovalcem prikazana čim bolj strokovno, hkrati s tem pa dostopna, privlačna in razumljiva različnim ciljnim skupinam.

Sodeč na odzive naših obiskovalcev imamo v PMPO kar nekaj primerov dobrih praks v interpretiranju in podajanju zgodb o predmetih kulturne dediščine. Med njimi velja izpostaviti didaktično zasnovani razstavi Veščine in skrivnosti mizarskih mojstrov in Veščine in skrivnosti orglarskih mojstrov. Obe razstavi z nazorno zasnovanimi prikazi mizarskih, rezbarskih in orglarskih tehnik in veščin omogočata obiskovalcem različnih interesnih skupin neposreden stik z razstavljenimi predmeti in tematiko. Multidisciplinarna razstava o orglarskih mojstrih je obogatena tudi z zvokom, saj lahko obiskovalci na različnih modelih orgelskih piščali sami preizkusijo zvočne efekte. Obe razstavi sta nastali v sklopu raziskovalnih projektov, ki smo ju zaključili z obsežnima znanstvenima monografijama.

Poslanstvo muzejev je tudi raziskovanje in odkrivanje zgodb o tistih predmetih in ljudeh, ki jih je zgodovina pozabila oz. o njih na splošno ni veliko znanega, za njimi pa se ni ohranil noben predmet, ki bi ga lahko razstavili. Primer obujanja védenja o dosežkih naših rojakov je razstava o skoraj povsem pozabljenem slovenskem glasbenem izumitelju Ivanu Bajdetu (1855–1920) in prezentacija viole (iz leta 1843) Antona Pelicona, goslarja slovenskih korenin, ki ga Italijani zaradi kraja njegovega delovanja v Gorici smatrajo za svojega.

»OD JUTRANJE HALJE DO TULCA MANEVRSKEGA NABOJA«: ZGODBA O ZADNJIH MESECIH ŽIVLJENJA JUGOSLOVANSKEGA PREDSEDNIKA JOSIPA BROZA – TITA SKOZI MUZEJSKO GRADIVO

Ključne besede: Josip Broz – Tito | zadnji meseci življenja | gradivo Muzeja novejšje zgodovine Slovenije

Leto 1980 se v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji ni začelo obetavno. Zgodnja januarska medijska poročila so državljane obvestila o zdravstvenih težavah dolgoletnega predsednika Josipa Broza – Tita. Njegovo hospitalizacijo v eni najmodernejših zdravstvenih ustanov v državi, v Kliničnem centru (KC) v Ljubljani, je vse do njegove smrti 4. maja 1980 budno spremljala tako domača kot tuja javnost.

»Katero gradivo, ki predstavlja zadnje mesece Titovega življenja, hranimo v našem muzeju? So pričevalci pripravljeni povedati, kaj se je pred štiridesetimi leti dogajalo v strogo varovanih prostorih ljubljanskega Kliničnega centra? Ali obstaja še neodkrito gradivo?« so bila glavna izhodišča za razstavo Muzeja novejšje zgodovine Slovenije (MNZS) ob 40-letnici smrti Josipa Broza – Tita.

Razstavna pripoved, ki smo jo sprva gradili na dveh predmetih, Titovi jutranji halji in njegovi posmrtni maski, se je širila tudi s pomočjo medijev ter našega »detektivskega« raziskovanja. Pričevalci različnih profilov, ki so bili ob predsedniku ob koncu njegovega življenja, so nam zaupali svoje spomine. Po skoraj štiridesetih letih je UKC Ljubljana, tudi ob naši pomoči, odkril skrbno spravljeno gradivo.

Prispevek, razpet med Titovo jutranjo haljo, ki jo je nosil med zdravljenjem, in tulcem manevrskega naboja, izstreljenega na dan njegovega pogreba, je napet sprehod po lokalno in globalno pomembnem izseku naše bližnje preteklosti in rezultat zglednega sodelovanja raznovrstnih institucij in posameznikov.

**POTI DO ODPRTEGA PROSTORA ZA
IZMENJAVO IDEJ, MNENJ IN IZKUŠENJ
V UMETNOSTNEM MUZEJU. PRIMER:
UMETNOSTNA GALERIJA MARIBOR (UGM)**

Ključne besede: muzej likovne umetnosti | estetska izkušnja | dialog

Bogata estetska izkušnja ob likovni umetnini nastaja skozi dialoški odnos med umetnino in gledalcem. Zato se mora v muzeju oblikovati odprti prostor za izražanje občutkov, mnenj in idej, v katerega obiskovalci muzeja vstopajo na podlagi svojih dispozicij, izkušenj, predznanj, potreb, razpoloženja ... Za nas, muzeje, pa je ključno, da ob upoštevanju slednjega omogočimo, da bodo v takšen prostor lahko vstopali vsi.

A ideja prostora za vse zveni utopično, zlasti ko govorimo o fizičnem prostoru. Kako oblikovati razstavo likovne umetnosti, ki bo hkrati učinkovito nagovarjala najmlajše, odrasle in vrsto ranljivih skupin, pri tem pa prilagoditev ne bo v škodo njeni estetski vrednosti? Kakršnikoli posegi (večji napisi, rumene linije na tleh, dodatna osvetlitev ...) lahko povsem popačijo sporočilnost razstave, kar še posebej velja za postavitve sodobne umetnosti. Ob zavedanju takšnih omejitev v UGM pripravljamo vrsto izobraževalnih aktivnosti, ki ustvarjajo prostor dialoga. Pri načrtovanju takšnega prostora izhajamo iz načela, da je dialog cilj, do katerega vodi več poti: pri najmlajših preko učenja z igro, pri osebah z okvaro vida preko prilagojenih opisov in taktilnih predlog, pri tujih študentih, na primer, tako, da našo dediščino spoznavajo skupaj z lokalnimi študenti. V zadnjem času se je tudi v UGM zastavilo pomembno vprašanje: kako dobro znamo nagovarjati naše obiskovalce na daljavo. Pri tem nas zanima, ali je spoznavanje likovne dediščine lahko dovolj učinkovito tudi, če je posredno, še bolj pa nas zanima, ali lahko preko izobraževanja na daljavo javnost pridobi dovolj znanja in izkušenj, ki jih bo želela nadgraditi tudi z neposrednim stikom, saj ima prav ta vselej neprecenljivo vrednost pri vzpostavljanju odnosa z likovno umetnostjo.

**KONSERVATOR-RESTAVRATOR:
POKLIC ZA DANES IN JUTRI**

Ključne besede: konservator-restavrator | stroka | trajnostni pristop

V uvodu deklaracije Spremenimo svet: Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030 (sprejeta na vrhunskem srečanju ZN o trajnostnem razvoju septembra 2015 v New Yorku) piše, da je ta program ukrepov nekakšen akcijski načrt za ljudi, planet Zemljo in blaginjo vseh. Njegov namen je utrditi mir, zagotoviti več svobode in odpraviti revščino v vseh oblikah in razsežnostih. Nujno potrebni premiki naj bi svet usmerili na pot vzdržnosti in vzdržljivosti ter dosegli določene splošne in konkretne cilje. V tej viziji je tudi ohranjanje etnične in kulturne raznolikosti. Naloga skrbnikov kulturne dediščine je, da po tej poti naš cilj dosežemo. V prispevku bom pogledala, kako bo to mogoče izpeljati na področju konservatorsko-restavratorske dejavnosti. Preverila bom, kaj so mednarodna strokovna združenja (E.C.C.O., ICOM – CC, ICCROM ipd.) do današnjega dne doprinesla k razvoju stroke in predvsem, ali je konservatorsko-restavratorska stroka dovolj prepoznavna in močna, povezana in enotna, ali imamo znanje, ali smo kompetentni ... Ali smo pripravljeni na dialog z ostalimi strokovnjaki na področju varovanja kulturne dediščine. Kako bomo v duhu Strategije za 21. stoletje v svoje odločitve in delo vključevali družbo, kateri dediščina pripada. Kako bomo s konservatorsko-restavratorskimi postopki ohranjali vrednote, ki jih družba dediščini pripisuje, in omogočali interpretacijo te dediščine v svetu spreminjajočih se vrednot. Kako z nesnovno dediščino ... Ob vseh teh filozofskih vprašanjih bo v okviru preventivne dejavnosti verjetno še najlažje rešiti izziv hranjenja predmetov v depojih na način, ki bo predmete varoval v času hitrih okoljskih sprememb in pogostih kriznih situacij na sprejemljiv, trajnosten način.

**MEDNARODNO POVEZOVANJE MUZEJEV
IZOBRAŽEVANJA KOT OBLIKA
VKLJUČEVANJA RAZNOLIKOSTI**

Ključne besede: mednarodni simpoziji | šolski / pedagoški muzeji | povezovanje

Kakor ni dežele in naroda brez šol, učiteljev in učencev, tako skoraj povsod po svetu poznajo - nekje bolj številne, drugje pa bolj izbrane - muzeje izobraževanja. Kaj se lahko o raznolikosti in vključevanju naučimo od njih? Prispevek predstavlja raznolikost mednarodne skupnosti muzejev izobraževanja, ki so v zgodovinskem razvoju imeli pestre oblike, danes pa vključujejo univerzitetne, nacionalne in regionalne/krajevne muzeje posvečene zgodovini šolstva in vzgoje. Nekateri muzeji delujejo kot ustanove ali društva, drugi so državni muzeji, zopet drugi deli večjih ustanov ali povezani z univerzami.

Kljub različnosti se od 1984 šolski / pedagoški muzeji in zbirke glede na vsebino delovanja povezujejo z bienalnimi simpoziji. Kako mednarodni simpoziji šolskih muzejev in zbirk prispevajo k odprtosti in vključenosti zelo različnih muzejskih ustanov in različnih držav, kjer je doslej potekalo 18. simpozijev? Kako muzeji izkoristijo mednarodne stike muzejev izobraževanja pri pestri mednarodni obdelavi različnih vsebin?

Tako je bila leta 2013 v Ljubljani ospredju tema »Povezovanje v izobraževanju« z obravnavo učiteljstva in njihovih društev, povezanih tudi z nastankom in razvojem šolskih / pedagoških muzejev. Kako se je videlo povezovanje različnosti pri simpozijih 2015 v Avstraliji, 2017 v nizozemskem Dordrechtu in 2019 v Københavnu ter kaj napoveduje Grčija 2021 (19. simpozij, Retymno na Kreti)? Prispevek opozarja še na druge povezave izobraževalnih muzejev pri raziskovalni, publicistični in razstavni dejavnosti, tudi pri manj opaznih temah kot so šolski zvezki, šolstvo pri Slovanih, zgodovina otroštva ali šolsko nadzorstvo. Mednarodno povezovanje prinaša tudi vključevanje pestre različnosti, saj se učimo drug od drugega.

**O SLOVENCIH V ITALIJANSKI VOJSKI POD
FAŠIZMOM V ZBIRKAH MUZEJA NOVEJŠE
ZGODOVINE SLOVENIJE**

Ključne besede: Slovenci v italijanski vojski | ustni viri | muzejske zbirke

Služenje primorskih Slovencev v italijanski vojski v času fašizma je eno od obsežnejših poglavij slovenske zgodovine. O obravnavani temi Muzej novejšje zgodovine Slovenije od leta 2007 hrani avdiovizualno gradivo v zbirki Ustnih virov ter drugo dokumentarno gradivo s poudarkom na fotografijah in korespondenci, vključeno v zbirko Osebnih zapuščin.

Gradivo izpričuje kolektivno in individualno izkušnjo vpoklicanih primorskih Slovencev v širšem zgodovinskem okviru; dokumentira otroška in najstniška leta v domačem okolju, služenje vojaškega roka in mobilizacijo v geografskih razsežnostih od Španije in Afrike do Sovjetske zveze, od obdobja med svetovnima vojnama do kapitulacije Italije, kot tudi soočenja vojakov z ujetništvom po svetu, z Jugoslovansko kraljevo vojsko, z zavezniškimi silami in z misijami anglo-ameriških obveščevalnih služb, s prekomorskimi enotami in s partizanskim gibanjem na Slovenskem, vse do vračanja domov in vključevanja v življenje po drugi svetovni vojni.

Referat podaja vpogled v terensko zbiranje gradiva s poskusom obravnave številnih odprtih vprašanj ter v zgodovinopisno rabo ustnih in drugih dokumentarnih virov, ki so privedli do številnih objav in predstavitev, predvsem na muzejskih razstavah, v radijskih oddajah, knjižnem in periodičnem tisku ter na spletnih straneh, kar je pripomoglo, da so raznolike izkušnje italijanskih vojakov slovenske narodnosti iz obdobja fašistične Italije, postale prepoznaven primer odpiranja zgodbe javnosti.

DEPOJI – VIR ZNANJA IN ZGODB

V Posavskem muzeju Brežice hranimo, varujemo in predstavljamo predmete, znanja, veščine, zgodbe, izkušnje ..., ki so zapuščina naših prednikov za nas in naše zanamce. Muzej se nahaja v gradu, nepremični dediščini državnega pomena, kar nam daje dodatno odgovornost pri ohranjanju, predstavljanju snovne (premične) ter nesnovne kulturne dediščine in pri skrbi, varovanju, ohranjanju nepremične (stavbne) dediščine. Bogata arhitektura grajske stavbe, muzejske zbirke (arheološka, etnološka, zgodovinska in umetnostno-zgodovinska) omogočajo izvedbo raznovrstnih programov in aktivnosti za različne ciljne skupine obiskovalcev. Ker je veliko zbirk in predmetov skrbno spravljenih v depojih, jih ob posebnih priložnostih, obletnicah in projektih predstavimo širši javnosti v sodelovanju kustosov, restavratorjev in pedagogov.

V letih 2019 in 2020 smo prepletli dogodke in aktivnosti v spomin na 100. obletnico rojstva slikarke, pedagoginje in častne občanke občine Brežice Alenke Gerlovič. Z likovnimi deli iz depojske zbirke umetnostne zgodovine smo se predstavili na gostujočih razstavah v tujini, na strokovni ekskurziji spoznavali njene poti navdihov in ustvarjanja, v okviru projekta Znanje in veščine iz depoja (ta poteka od leta 2016) pa smo učence OŠ Brežice in OŠ Škocjan skozi rezbarjenje in ustvarjanje reliefov popeljali v likovni svet umetnice.

PREISKAVA PUHARJEVE? FOTOGRAFIJE KRANJA

Voščilnico škofu Vidmarju s fotografijo Kranja na steklu iz leta 1860 smo v Center za konserviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije prejeli, da opravimo konservatorsko-restavratorski in naravoslovni pregled. Fotografija, ki je najstarejša v Nadškofijskem arhivu Ljubljana in tudi najstarejša znana fotografija Kranja, je še posebej veliko zanimanja vzbudila pri raziskovalcih, saj bi bil avtor fotografije lahko Janez Puhar, prvi slovenski fotograf. Po natančnem pregledu fotografije študiju literature, konzultacijah s pristojnim arhivistom in slovenskimi strokovnjaki za področje starih fotografij ter primerjavi z drugimi s podobnimi fotografijami tistega časa, smo se odločili, da je smiselno fotografijo pregledati tudi z metodo PIXE, ki omogoča razmeroma enostaven in nedestruktiven pregled. V prispevku bodo podani izsledki preiskave.

VPRAŠANJA DEDIŠČINE NASILJA IN PRIMER SPOMINSKEGA OBJEKTA IN RAZSTAVE NA SV. URHU PRI LJUBLJANI

Ključne besede: dediščina nasilja | temačni turizem | problematična dediščina

Sv. Urh pri Ljubljani je eden od najznačilnejših prostorov dediščine nasilja pri nas. Kot takšen se je s cerkvijo (v njej je do konca 80-ih let 20. stoletja stala razstava), spomenikom, rekonstrukcijo spominskega objekta in topografijo terorja vzpostavil že v desetletju po koncu 2. svetovne vojne. Ves čas do danes se oblikuje in preoblikuje, obenem pa se razvija tudi narativ, ki nenehno niha med nacionalnim in mikrolokalnim. V letu 2020 je bila nova razstava v prenovljenem spominskem objektu nekdanje mežnarije.

Kratka pripoved o oblikovanju narativa dediščine nasilja na primeru Sv. Urha bo v prispevku izhodišče za obravnavo vprašanj med katerimi bodo teoretična in praktična vprašanja vsebinske interpretacije problematične dediščine in političnega vpliva na razvoj narativa, vloge dediščine nasilja pri katarzi kot vmesni fazi med narativom soočanja zločina in žrtve ter nacionalne pomiritve in sprave, vprašanja, zakaj se v evropskem kontekstu povečuje zanimanje za dediščino nasilja, kakšno vlogo imajo pri tem institucije EU in kakšno fenomen temačnega turizma.

V zaključku bo predstavljenih nekaj izhodišč za identifikatorje potencialov dediščine nasilja s ključnim vprašanjem kako naj slovenske dediščinske institucije (če sploh) sledijo valu zanimanja za tovrstno dediščino v povezavi z lokalnimi in državnimi turističnimi organizacijami, podjetji in NVO. Posvetiti pa se je potrebno tudi vprašanju, kako preprečiti trivializacijo vsebin dediščine nasilja, ki se lahko pojavi ob močnejši promociji in želji pritegnitve večjega števila obiskovalcev.

POP KULTURA IN ROCK DEDIŠČINA V MUZEJU NOVEJŠJE ZGODOVINE CELJE

Ključne besede: popularna kultura | rock glasba | urbana kultura

V Muzeju novejšje zgodovine Celje smo v zadnjem obdobju velik del raziskovalnega in razstavnega prostora namenili popularni kulturi. Nekaj več prostora je bilo tematskega, vezanega na določen segment znotraj popularne kulture (glasba, stripi), medtem, ko je bil en raziskovalno-razstavni projekt namenjen popularni kulturi v njenem najširšem dojemanju in razumevanju. Torej, popularna kultura kot del različnih načinov življenja, umetniškega izražanja, oblačenja, druženja... Popularno kulturo povezujemo tudi z urbanim, pojem urbanega pa se ne nanaša zgolj na mestno okolje, temveč na način življenja, ki je vezan na določen prostor kjer se globalni vplivi manifestirajo v specifičnih, lokalnih različicah; tako postanejo, na primer, celjski. Kot regionalni muzej smo namreč glavni poudarek namenili popularni kulturi znotraj prostora kjer se muzej nahaja in kjer se lahko lokalna javnost najlažje identificira z vsebino razstave.

Rock glasba je ena od nosilk popularne kulture druge polovice 20. stoletja, zato kot taka ni samo glasbena zvrst, pač pa tudi kulturno-popularni fenomen, ki je v sedemdesetih letih svojega obstoja spremenil način skladanja, izvajanja in poslušanja glasbe. Rock je s svojim množičnim vplivom premikal meje, osvobajal mlade kulturnih in socialnih spon ter poskrbel, da se je zanj začela zanimati tudi politika. Vsekakor dovolj razlogov, da je rock, s svojo bogato dediščino in vplivom na slovensko družbo, dobil v Muzeju novejšje zgodovine Celje tudi lastno, pregledno razstavo, ki pa tokrat ni bila vezana zgolj na lokalno okolje, pač pa je vsebinsko povezala celotni slovenski prostor ter celo del bivšega jugoslovanskega prostora.

V svojem referatu bom predstavil dva vidnejša projekta (Jeans generacija in Za domovino z rockom naprej) ter njune rezultate glede na odzive javnosti, ob tem pa se spraševal zakaj popularna kultura, kot samostojni in pregledni razstavni projekt, še vedno redko zaide v muzeološke razstavne koncepte slovenskih muzejev.

MIGRANTI – NOVE PUBLIKE ALI KONSTITUENTI?

Ključne besede: migranti | nepublike | konstituenti

Ko se je pred petimi leti tako imenovana »Balkanska migrantska pot« odprla tudi proti Sloveniji, smo se mnoge kulturne institucije in muzeji spraševali, kaj storiti, kako pomagati. V Moderni galeriji smo z organizacijo strokovnih pogovorov podprli javni diskurz, ki je nasprotoval rasnim predsodkom in naraščajočim nacionalizmom, opozarjali pa smo tudi na zgodovinske podobnosti z migracijami v devetdesetih letih prejšnjega stoletja po razpadu Jugoslavije.

Kasneje smo sami pričeli sodelovati s prosilci za azil (na razstavah smo jim omogočili delo čuvaja, za ženske več generacij organizirali delavnice vezenja, izdali smo pesniško zbirko sirskega begunca Mohameda El Munema).

Lani smo v okviru evropskega projekta New Mappings of Europe v razstavo Južna ozvezdja: poetike neuvrščenih aktivno vključili tudi migrante iz Sirije, Eritreje in Irana (projekt Krožno pripovedovanje zgodb Ibra Hasanovića), ob razstavi pa so skupaj z migranti potekala vodstva, otroške delavnice in Socialne igre z OŠ Livada, na kateri je 90% učencev neslovenskega porekla, glavnina pa jih še vedno izvira iz nekdanjih jugoslovanskih republik, predvsem iz Bosne in Hercegovine.

Kljub temu da so migranti med nami že dobrih pet let, jih v muzejskem diskurzu še vedno obravnavamo kot »nepublike«. To pa zato, ker v muzeje prihajajo v glavnem na povabilo k posamičnim projektom, praktično nikoli pa kot samostojni obiskovalci.

V Moderni galeriji o migrantih, ki redno sodelujejo pri naših programih, raje govorimo kot o konstituentih, saj so z nami v odnosu, ki ne hierarhizira načinov sodelovanja. V Muzeju sodobne umetnosti Metelkova od leta 2017 deluje +Kantina MSUM, ki jo vodijo migranti, z občasnimi dogodki pa ima pomembno vlogo tudi pri gradnji socialne mreže na širšem prostoru Metelkove.

MUZEJ – IGRALNICA? IGRISČE?

Ključne besede: igra | inovativnost | vključevanje

Medobčinski muzej Kamnik ima v svoji pestri ponudbi in delokrogu tudi pedagoško-andragoške programe, ki so specifični, vezani na prostor, ki ga muzej pokriva, in na posebnosti, ki jih ta prostor ima. Kaj delamo, zakaj, za koga, kako? Kakšni so rezultati, učinki, smisel? Smo naredili dovolj, bi lahko več? Še in še vprašanj in dovolj podatkov za evalvacijo. Muzej ima programe za vse družbene skupine: za predšolsko in šolsko mladino, odrasle, starostnike, družine in skupine s posebnimi potrebami. Izvajamo jih v vseh svojih enotah: v muzeju, galeriji, Rojstni hiši Rudolfa Maistra, kot tudi na terenu: po šolah, vrtcih, zavodih z otroki s posebnimi potrebami, po učnih poteh, v dislocirani enoti v Trzinu. Kaj ponujamo? Vse, kar si kdo zaželi. Od zelo raznorodnih, vsebinsko bogatih muzejskih delavnic, ki so vezane na posamezno zgodovinsko obdobje in dediščino le-tega, preko eksperimentalne arheologije, do oblačilne kulture, sprehodov v naravi, geolova in lova za skritimi zakladi ... Iščemo jih z baterijami, s prostim očesom, med muzealijami, v naši okolici ali pa sami v sebi. Smo sploh še muzej? Menim, da vedno bolj. Vse bližje smo ljudem, njihovim željam in potrebam, vedno bolj smo v njihovi (javni) službi, za izpolnjevanje, uresničevanje njihovih želja in izpolnjevanje družbenih ciljev, vse bolj smo odprti in dostopni, ne elitistični, upam, da vse manj ideološki, pa vseeno poljudno-strokovni, zabavni in zanimivi. Skratka – na pravi poti.

Postali smo igralnica, igrišče, laboratorij za raziskavo preteklosti na izkustven, zabaven, način. Tega ne počnemo vedno sami, ampak se damo podučiti od ciljnih, tudi ranljivih skupin. Vzpodbujamo uporabo vseh čutil in smo hvaležni, da imamo stalno publiko ter si pridobivamo nove in nove obiskovalce. Igra je temelj učenja in spoznavanja.

Kolofon

ORGANIZATOR: ICOM Slovenija in Muzej narodne osvoboditve Maribor | **SOORGANIZATORJA:** Skupnost muzejev Slovenije in Slovensko muzejsko društvo | **ORGANIZACIJA:** Dr. Kaja Širok, ICOM Slovenija | Dr. Aleksandra Berberih Slana, MNOM/ SMS | Tina Fortič Jakopič, ICOM Slovenija | Maja Hakl Saje, ICOM Slovenija/ Služba za premično dediščino in muzeje | Urška Purg, ICOM Slovenija | **PROGRAMSKI ODBOR:** Dr. Aleksandra Berberih Slana, MNOM/ Skupnost muzejev Slovenije | Jana Babšek, ICOM Slovenija/ Tržiški muzej | Dr. Blaž Vurnik, ICOM Slovenija/ Mestni muzej Ljubljana | Dr. Kaja Širok, ICOM Slovenija/ Muzej novejše zgodovine Slovenije | Mag. Jana Šubič Prislan, ICOM Slovenija/ Goriški muzej | **OBLIKOVANJE:** Kolektiv DVA, Urška Bavčar | **TISK:** ICOM Slovenija, Celovška c. 23, 1000 Ljubljana | **ZA ICOM SLOVENIJA:** dr. Kaja Širok